

Årsrevisionsprotokollat

til

Økonomiudvalget

vedrørende

Økonomiforvaltningen

Revisionen af regnskab 2006

22. juni 2007

Indholdsfortegnelse

	Side
1. Orientering til udvalget om årsrevisionsprotokollatet	1
2. Indledning.....	8
3. Københavns Kommunes årsregnskab 2006.....	9
3.1 Revisionspåtegning	10
3.2 Ledelsens Regnskabserklæring.....	13
3.3 Årsregnskabets formelle rigtighed	14
3.4 Lønanvisning og hertil knyttede ydelser for Københavns Kommune	18
3.5 Overholdelse af lånebekendtgørelsen	32
4. Økonomiudvalgets årsregnskab 2006	33
5. Basisrevision.....	34
5.1 Forretningsgange.....	34
5.2 Benchmarking af økonomistyringen.....	36
5.3 Årsregnskabet, herunder ledelsens regnskabserklæring	37
5.4 Balancen	40
5.5 Bevillingskontrol.....	43
5.6 Særligt risikofyldte områder mv.	47
6. Revision af særlige regnskabsområder	51
6.1 IT-anvendelse.....	51
6.2 KØR (Københavns Kommunes Økonomi- og Ressourcestyringssystem)	60
7. Opfølgning af større undersøgelser	62
7.1 Merudgifter til renovering af Øbro-hallen.....	62
7.2 Styringen af Københavns Brandvæsen	63
7.3 Torkil Lauesens overgang fra ansættelse i jobtræning	64
7.4 Kommunens kontrakt- og aftaleforhold på decentralt niveau	65
7.5 Kommunens udgifter til gaver givet af borgmestre	66
7.6 Særberetning om Københavns Kommunens generelle økonomistyring.....	67
7.7 Byggesagsgebyrer i Byggeri og Bolig	68

8. Andre opgaver	69
8.1 Revisorerklæringer	69
8.2 Rådgivning	70

1. Orientering til udvalget om årsrevisionsprotokollatet

Revisionsdirektoratet har afsluttet revisionen af Københavns Kommunes regnskab for 2006 og Økonomiudvalgets regnskab for 2006.

Resultatet af revisionen er indeholdt i dette årsrevisionsprotokollat for 2006 til Økonomiudvalget.

Protokollatet redegør for resultatet af direktoratets udførte revision ved anvendelsen af følgende 3 rubriceringer:

- Revisionsbemærkninger. Afgives fx ved væsentlige fejl i regnskabet, manglende overholdelse af lovgivning mv. samt ved væsentlig uhensigtsmæssig administration. Supplerende angives normalt revisionens opfattelse af tiltag til overvejelse.
- Anbefalinger. Kan fremsættes af direktoratet til hjælp for kommunens overvejelser, når revisionen finder, at det er hensigtsmæssigt med tiltag til forbedring af administrationen.
- Kommentarer. Benyttes normalt, når den udførte revision har givet den opfattelse, at administrationen på de udvalgte områder er tilfredsstillende.

Økonomiudvalget skal i august 2007 træffe en egentlig beslutning om, hvad der skal foretages i anledning af den enkelte revisionsbemærkning og anbefaling fra Revisionsdirektoratet.

Økonomiudvalget skal endvidere følge op på, om de besluttede foranstaltninger bliver implementeret på rette måde og i rette tid.

Dette sker bl.a. ved Økonomiforvaltningens forelæggelse af en midtvejsopfølgning i januar-februar 2008, hvor der tages udgangspunkt i årsrevisionsprotokollatet og Økonomiudvalgets besvarelse heraf samt Revisionsudvalgets bemærkninger i revisionsbetænkningen (behandles af Borgerrepræsentationen i december 2007).

Revisionsdirektoratet foretager opfølgning på tiltagene og rapporterer herom i årsrevisionsprotokollatet for 2007 til Økonomiudvalget. Udvalget behandler dette i august 2008.

Revisionsbemærkninger

1. Revisionsdirektoratet finder det beklageligt, at Økonomiforvaltningen endnu ikke har udarbejdet generelle retningslinier for anvendelsen af KMD-lønssystemet som foreskrevet i Kasse- og Regnskabsregulativets rammebilag. Det er efter direktoratets opfattelse vigtigt, at der via retningslinierne kommunikeres hjælp og støtte til forvaltningerne til brug for tilrettelæggelsen af hensigtsmæssige forretningsgange, herunder især de interne kontroller.

Direktoratet har foreslået, at de generelle retningslinier baseres på kendskabet til lønssystemets programmerede kontroller, og at der på dette grundlag identificeres manuelle kontroller for de områder af løn- og pensionsanvisningen, hvor der er risiko for fejl, fx afstemning mellem lønssystemet og bogføringen, opfølgning af om berettigede dagpengerefusioner modtages mv. (Der henvises til side 30)

2. Revisionsdirektoratet skal udtale kritik af, at ledelsens erklæring om regnskabs fuldstændighed blev modtaget på et tidspunkt, hvor det for revisor ikke har været muligt at foretage de nødvendige supplerende revisionshandlinger. (Der henvises til side 39)
3. Revisionsdirektoratet finder det påkrævet, at styringen af barselsfondens udgifter tilrettelægges mere effektivt, så der ikke efter oktober prognosen og kun ca. 3 måneder inden regnskabsårets afslutning kan fremkomme et så væsentligt merforbrug, uden at Økonomiforvaltningen har kunnet forudse dette. (Der henvises til side 46)
4. Direktoratet finder det utilfredsstillende, at regnskabsforklaringerne er uklare som følge af flere budget- og bogføringsfejl herunder, at der ikke som foreskrevet i kommunes Regnskabscirkulære er oplyst om forskydninger i likviditeten. (Der henvises til side 46)
5. Revisionsdirektoratet finder det beklageligt, at Økonomiforvaltningen ikke har ajourført den skriftlige forretningsgang for udbetaling af vederlag til medlemmer af Borgerrepræsentationen, herunder har tilrettelagt en kontrol med korrekt anvendel-

se af satser og udbetaling af vederlag. Det foreslås, at forretningsgangen præciserer opgave- og ansvarsfordelingen mellem Borgerrepræsentationens Sekretariat, Center for HR og Center for Koncernservice, herunder ansvaret for at gældende bestemmelser implementeres i sagsbehandlingen. Endvidere bør der etableres en intern kontrol til sikring af korrekt beregning af vederlagssatser. (Der henvises til side 50)

6. Revisionsdirektoratet finder det beklageligt, at bestemmelserne om EU-udbud ikke har været overholdt i et tilfælde om konsulentbistand. Det foreslås, at den interne kontrol tilrettelægges, så det sikres, at aftaler om tjenesteydelser over EU's tærskelværdi behandles i overensstemmelse med gældende regler. (Der henvises til side 61)
7. Revisionsdirektoratet finder det utilfredsstillende, at Økonomiudvalget medio juni 2007 ikke har modtaget en opfølgning på særberetningen om kommunens generelle økonomistyring. (Der henvises til side 67)

Anbefalinger

1. Med henblik på at øge informationsværdien i kommunens årsregnskab anbefaler Revisionsdirektoratet, at der sker en udbygning af noter til såvel resultatopgørelsen som balancen.

Vi skal endvidere anbefale, at der på tilsvarende måde som efter årsregnskabsloven afgives en ledespåtegning. Ledespåtegningen er udtryk for, at de ansvarlige parter anerkender ansvaret for aflæggelsen af et retvisende årsregnskab under hensyn til kravene i Indenrigs- og Sundhedsministeriets Budget- og Regnskabssystem – samt at alle relevante og væsentlige oplysninger indgår i årsregnskabet.

Vi kan til inspiration henvide til Foreningen af Statsautoriserede revisorers publikation Nye årsrapporter i kommunerne inkl. Årsrapportmodel – Et debatoplæg – Februar 2007. (Der henvises til side 16)

2. Det henstilles, at samtlige de obligatoriske oversigter til regnskabet sendes til Revisionsdirektoratet, så disse kan indgå i revisionen. (Der henvises til side 17)
3. Revisionsdirektoratet anbefaler, at Økonomiforvaltningen foretager en opfølgning af, at der sker en afklaring af de forhold, der er omtalt i KMD's regnskabsnotater.

Endvidere henstilles det, at de resterende afstemninger/specifikationer af balancekonti, som Økonomiforvaltningen skal udarbejde, forelægges Revisionsdirektoratet, samt at der sker en afklaring og korrektion af konstaterede differencer. (Der henvises til side 31)

4. Revisionsdirektoratet anbefaler, at Økonomiforvaltningen medvirker til at sikre, at KMD-lønssystemet leverer et hensigtsmæssigt grundlag til brug for forvaltningernes opfølgning af, at berettigede dagpengerefusioner tilgår kommunen. (Der henvises til side 31)
5. Revisionsdirektoratet henstiller, at de bebudede vilkår og procedurer for KMD's håndtering af kommunens indtægter samt, at den bebudede handlingsplan for styring og opfølgning af KMD's opgaver med lønanvisningen udarbejdes. (Der henvises til side 31)
6. Revisionsdirektoratet henstiller, at Økonomiforvaltningen som ansvarlig for opgørelse af tilskud til lærerpensioner fra staten sikrer dokumentation af, at Børne- og Ungdomsforvaltningen implementerer et grundlag for at overholde aftalen fra 1992 om pensionsforpligtelse på folkeskoleområdet. (Der henvises til side 31)
7. Revisionsdirektoratet anbefaler, at det overvejes, i tilfælde hvor væsentlige ekstraordinære udgifter sent i regnskabsåret påføres udvalgene, og uden at udvalgene har kunnet forudse disse udgifter, at der enten medfølger bevillingsmæssig dækning af udgifterne, eller Økonomiudvalget selv afholder udgifterne inden for sine bevillinger. (Der henvises til side 31)
8. Revisionsdirektoratet anbefaler, at ubegrænset anvisningsret alene tildeles få betroede medarbejdere. For at opnå den rationaliseringsgevinst, der forventes ved implementering af elektronisk anvisning og attestation – som oprindeligt var forventet ibrugtaget i 2006, men nu forventes anvendt fra 2008 – skal vi anbefale, at ibrugtagningstidspunktet ikke forsinkes yderligere. (Der henvises til side 35)
9. Revisionsdirektoratet skal anbefale, at Økonomiforvaltningen foretager benchmarking af økonomistyringen, når reorganiseringen af økonomifunktionen er gennemført, så økonomichefernes mål om økonomistyringsniveau 3 kan opfyldes. (Der henvises til side 36)

10. Revisionsdirektoratet anbefaler, at Økonomiudvalgets regnskab på tilsvarende måde som for de stående udvalg forelægges udvalget som en særskilt sag, og at der fremover meddeles de foreskrevne økonomioplysninger til brug for de obligatoriske oversigter til kommunens samlede regnskab. (Der henvises til side 39)
11. Revisionsdirektoratet skal henstille, at reglerne i kommunens Regnskabscirkulære om afstemning/specifikation af balancekonti følges, herunder at interne mellemværender ikke indgår i kommunens balance, men sikres udlignet i forbindelse med regnskabsafslutningen. (Der henvises til side 42)
12. Det anbefales, at Økonomiforvaltningens bebudede notat om en model for håndtering af tilgodehavender snarest udarbejdes. (Der henvises til side 42)
13. Revisionsdirektoratet skal anbefale, at der snarest foretages en fornyet risikoanalyse af kommunens samlede IT-anvendelse, der både omfatter en vurdering af trusler og kommunens evne til at imødegå disse trusler. I denne forbindelse bør der være særlig fokus på at:
- Der for alle forvaltninger i kommunen, herunder også Koncernservice, anvendes samme risikovurderingsmodel, som skitseret i DS484:2005.
  - De tidligere foretagne trusselsvurderinger anvendes som inspirationsgrundlag, idet disse vil kunne give information om områder, hvor der kræves særlig fokus fx områder med nøglepersonkonflikt, og områder hvor dokumentation og beskrivelser mangler.
  - Koncernservice foretager en samlet risikovurdering (trussels- og risikoanalyse) af det samlede IT-driftsmiljø.
  - Der forud for større organisatoriske ændringer specielt er fokus på risici for afgang af nøglemedarbejdere med tab af viden til følge.
  - Der forud for etablering, eller ændringer af IT-systemer, foretages en risikovurdering for alle områder af kommunens anvendelse af dette informationsaktiv.
  - Borgerrepræsentationens Sekretariat foretager en samlet vurdering af analyseresultaterne, eventuelt i samarbejde med Koncernservice, således at det overordnede sikkerhedsniveau for hele Københavns Kommunes IT-anvendelse kan fastsættes. (Der henvises til side 53)

14. Revisionsdirektoratet skal henstille, at kommunen for at opnå den fornødne grad af sikkerhed for de anvendte IT-systemers interne kontroller fremover sikrer, at kommunens IT-leverandører/databehandlere i de årlige type B-erklæringer for IT-systemernes applikationskontroller (interne kontroller) specifikt erklærer at:
- Der i applikationen er tilstrækkelige interne kontroller til sikring af fuldstændig, nøjagtig og rettidig behandling af stedfundne og godkendte transaktioner.
  - Der er dokumentation for den i applikationen foretagne databehandling og de udførte programmerede kontroller, herunder dokumentationen for at systemets transaktions- og kontrolspor er intakt.
  - De interne kontroller i og i tilknytning til applikationen modvirker at fejl opstår eller medvirker til, at fejl opdages og foranlediges korrigeret. (Der henvises til side 56)
15. Revisionsdirektoratet anbefaler, at alene kommunens centrale IT-sikkerhedsfunktion i Koncernservice varetager den formelle kommunikation med softwareleverandører og kvalitetssikrer alle oplysninger til disse, herunder i forbindelse med fremtidige softwarelicens review samt fører en samlet journal over kommunikation og udveksling af data med pågældende leverandører. Det anbefales endvidere at:
- Kommunens overordnede sikkerhedsfunktion i sikkerhedspolitikken for kommunens samlede pc-netværk fastsætter, at installation af software på kommunens netværk fremover kun må foretages af Koncernservice, og i tæt samarbejde med kommunens overordnede sikkerhedsfunktion.
  - Koncernservice fremover løbende foretager en registrering af licensanvendelsen fordelt pr. forvaltningsområde, indeholdende identifikation af installeret software (produkt-, type-, versionsnummer etc.) for hver softwareleverandør, og identifikation af installations- og ibrugtagningstidspunkt for hver enkelt produktversion. Samtidig føres en journal, der indeholder dokumentation for de erhvervede softwarelicenser bl.a. betalte fakturaer, licensbeviser, indgåede aftaler/kontrakter o. lign. Til brug for kontrol af hvilket software, der er installeret på kommunens netværk, skal journalen være organiseret, så informationen

umiddelbart kan dokumentere antallet af installeret software pr. softwareleverandør og produktversion.

- Den konkrete udmøntning af retningslinier for licenshåndtering og licensstyring på baggrund af anbefalingerne indføres i kommunens IT-vejledning eller i andet relevant regelsæt samt afpasses kommunens ændrede IT-organisering, herunder indgåelse af aftaler/kontrakter mellem kommunens IT-sikkerhedsfunktion og Koncernservice. (Der henvises til side 57)

16. Revisionsdirektoratet skal til brug for orientering af Revisionsudvalget om opfølgningen af sagen om kommunens kontrakt- og aftaleforhold på decentralt niveau bede oplyst, om kontoret er blevet etableret som forventet, herunder bemanningen og de uddannelsesmæssige kompetencer. (Der henvises til side 65)
17. Revisionsdirektoratet skal til brug for orientering af Revisionsudvalget om opfølgning af sagen om kommunens udgifter til gaver givet af borgmestre bede oplyst, hvornår et nyt regelsæt forventes udsendt til forvaltningerne. (Der henvises til side 66)
18. Revisionsdirektoratet er blevet inddraget i de indledende stadier i udarbejdelsen af retningslinierne for kommunens indtægtsadministration og skal til brug for en orientering af Revisionsudvalget bede oplyst, hvornår retningslinierne forventes færdige. (Der henvises til side 68)

2. Indledning

Dette revisionsprotokollat indledes i afsnit 3 med en redegørelse for den udførte revision af Københavns Kommunes samlede årsregnskab for 2006 samt konklusionerne hertil.

I de følgende afsnit redegøres der for den udførte revision af Økonomiudvalgets regnskab for 2006 samt konklusionerne hertil.

Den udførte revision

Revisionen er udført dels i årets løb dels i forbindelse med regnskabsafslutningen. Revisionen er foretaget i overensstemmelse med god offentlig revisionskik, jf. Revisionsvedtægten for Københavns Kommune.

Dette indebærer, at det ved revisionen er efterprøvet, om forvaltningens regnskabstal er rigtige, og om de dispositioner, der er omfattet heraf, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, Borgerrepræsentationens beslutninger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis (finansiel revision).

Endvidere er det efterprøvet, om udførelsen af Borgerrepræsentationens og udvalgenes beslutninger og den øvrige forvaltning af kommunens anliggender er varetaget på en økonomisk hensigtsmæssig måde (forvaltningsrevision).

I det følgende redegøres der for den udførte revision og resultatet af revisionen.

3. Københavns Kommunes årsregnskab 2006

Det reviderede regnskab

Vi har afsluttet revisionen af Københavns Kommunes årsregnskab for 2006, som omfatter både et udgiftsbaseret regnskab og et omkostningsbaseret regnskab.

Det udgiftsbaserede regnskab. Drifts-, refusions-, og anlægsudgifter på netto 31.291 mio. kr. og finansposter på netto -31.291 mio. kr.

Den finansielle status viser samlede aktiver på 29.775 mio. kr. og en egenkapital på 23.634 mio. kr.

Det omkostningsbaserede regnskab.

Resultatet viser 3.406 mio. kr.

Balancen viser samlede aktiver på 45.735 mio. kr. og en egenkapital på 12.838 mio. kr.

3.1 Revisionspåtegning

Som resultat af den udførte revision vil vi, såfremt Borgerrepræsentationen godkender det foreliggende årsregnskab, forsyne det med følgende revisionspåtegning:

"Til Københavns Borgerrepræsentation.

Vi har revideret årsregnskabet for Københavns Kommune for regnskabsåret 1. januar-31. december 2006, der aflægges efter den kommunale styrelseslov.

Københavns Kommunes ansvar for årsregnskabet

Københavns Kommune har ansvaret for at udarbejde og aflægge et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med de kommunale regnskabsregler. Dette ansvar omfatter udformning, implementering og opretholdelse af interne kontroller, der er relevante for at udarbejde og aflægge et årsregnskab, der giver et retvisende billede uden væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl samt valg og anvendelse af en hensigtsmæssig regnskabspraksis og udøvelse af regnskabsmæssige skøn, som er rimelige efter omstændighederne. Herudover er det Københavns Kommunes ansvar, at de dispositioner, der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Revisors ansvar og den udførte revision

Vort ansvar er at udtrykke en konklusion om årsregnskabet på grundlag af vor revision. Vi har udført vor revision i overensstemmelse med danske revisionsstandarder og god offentlig revisionsskik. Disse standarder kræver, at vi lever op til etiske krav samt planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsregnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter handlinger for at opnå revisionsbevis for de beløb og oplysninger, der er anført i årsregnskabet. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurderingen af risikoen for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset

om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor interne kontroller, der er relevante for Københavns Kommunes udarbejdelse og aflæggelse af et årsregnskab, der giver et retvisende billede, med henblik på at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke med det formål at udtrykke en konklusion om effektiviteten af Københavns Kommunes interne kontrol. En revision omfatter endvidere stillingtagen til, om den af ledelsen anvendte regnskabspraksis er passende, om de af ledelsen udøvede regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af årsregnskabet. Revisionen omfatter desuden en vurdering af, om de dispositioner, der er omfattet af regnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis. Endvidere efterprøves det, om forvaltningen af midlerne er varetaget på en økonomisk hensigtsmæssig måde.

Det er vor opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vor konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vor opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af Københavns Kommunes aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2006 samt af resultatet af Københavns Kommunes aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2006 i overensstemmelse med den kommunale styrelseslov.

Supplerende oplysning

Revisionen af regnskabet for 2006 har været påvirket af opgaver, der er overført fra Familie- og Arbejdsmarkedsudvalget til Børne- og Ungdomsudvalget. Sammenlægningen har haft konsekvenser for den komplekse opgave, det er at harmonisere budgetter, regnskab og kontoplan. Det har således været en medvirkende årsag til den økonomiske situation og mangelfulde økonomiske styring i Børne- og Ungdomsudvalget. Derfor har Børne- og Ungdomsudvalget iværksat bestræbelser på at analysere og

igangsætte en række initiativer som genopretningsplanen, ændring af forvaltningens organisation og en ny styringsmodel.

Vi finder disse initiativer af stor nytte for at genoprette økonomien og kan derfor tilslutte os omtalen af Børne- og Ungdomsudvalgets merforbrug i 2006 på 285,1 mio. kr. i ledelsesberetningen i kommunens samlede årsregnskab 2006."

3.2 Ledelsens Regnskabserklæring

Til brug for revisionen af årsregnskabet har vi i overensstemmelse med god offentlig revisionsskik anmodet den daglige ledelse i samtlige forvaltninger om at bekræfte regnskabet fuldstændighed, herunder oplysninger om finansieringsaftaler, pantsætninger, forpligtelser, risici vedrørende uopfyldte kontrakter, retssager, begivenheder efter balancetidspunktet, andre vanskeligt reviderbare områder samt besvigelser og fejl.

Vi har for 2006 endvidere anmodet ledelserne om at bekræfte:

- At forvaltningens lønudgifter ifølge lønsystemet KMD OPUS stemmer overens med de lønudgifter, der via grænsesnit er bogført i KØR.
- Statuskonti er behandlet i overensstemmelse med Kasse- og Regnskabsregulativets bestemmelser i Rammebilag i årets løb samt Regnskabscirkulæret for 2006, således at der ikke henstår beløb på status, som rettelig burde have været ført i bevillingsregnskabet for 2006.

Vi har fra flere af forvaltningerne modtaget ledelsens regnskabserklæring meget sent. Der er omtalt herom i årsrevisionsprotokollatet til de pågældende udvalg.

3.3 Årsregnskabet formelle rigtighed

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har i Budget- og Regnskabssystemet for kommuner og amtskommuner fastsat bestemmelser om form og indhold i kommunale årsregnskaber.

Økonomiudvalget har den 5. december 2006 godkendt et Regnskabsdirektiv med retningslinier for udvalgenes regnskabsaflæggelse for 2006 og for kommunens samlede regnskab.

Økonomiudvalget har i mødet den 8. maj 2007 oversendt Københavns Kommunes regnskab for 2006 til Borgerrepræsentationen, som på mødet den 31. maj 2007 har overgivet regnskabet til revision.

a. Det udgiftsbaserede regnskab skal ifølge Budget- og Regnskabssystemet for kommuner og amtskommuner indeholde:

- Regnskabsopgørelse.
- Finansieringsoversigt.
- Oversigt over overførte uforbrugte bevillinger.
- Regnskabsoversigt.
- Bemærkninger til regnskabet.
- Anlægsregnskaber.

Københavns Kommunes udgiftsbaserede regnskab i hovedtal for 2006 viser netto (mio. kr.):

	Regnskab
Drift inkl. statsrefusion	-30.407
Anlæg	-884
Drift, refusion og anlæg i alt	-31.291
Renter	3.069
Finansforskydninger	-3.382
Afdrag på lån	-230
Finansiering	31.834
Finansposter i alt	31.291

Finansiell status	Ultimo
Samlede aktiver	29.775

b. Der skal endvidere aflægges et omkostningsbaseret regnskab bestående af:

- Resultatopgørelse.
- Balance.
- Anlægsoversigt.
- Omregningstabel.
- Pengestrømsopgørelse.
- Anvendt regnskabspraksis.

Resultatopgørelsen for Københavns Kommune viser følgende hovedposter for 2006 (mio. kr.):

	2006
Indtægter	41.112
Omkostninger	-40.305
Dækningsbidrag	807
Afskrivninger	-468
Resultat af primær drift	339
Finansielle indtægter	3.066
Årets resultat	3.406

Revisionsdirektoratet har ikke specificeret resultatopgørelsen i en skattefinansieret og en takstfinansieret del på grund af sidstnævntes mindre beløbsmæssige omfang.

Den omkostningsbaserede balance for Københavns Kommune viser følgende hovedposter for 2006 (mio. kr.):

	Ultimo 2006
Materielle anlægsaktiver	15.286
Immaterielle anlægsaktiver	15
Finansielle anlægsaktiver	22.160
Omsætningsaktiver	8.274
Aktiver i alt	45.735
Egenkapital	12.838
Hensatte forpligtelser	26.189
Langfristede gældsforpligtelser	2.789
Kortfristede gældsforpligtelser	3.919
Passiver i alt	45.735

c. Vi har påset, at Københavns Kommunes regnskab for 2006 er aflagt som foreskrevet i Indenrigs- og Sundhedsministeriets bestemmelser og Københavns Kommunes Regnskabscirkulære. Vi har endvidere stikprøvevist efterprøvet rigtigheden de supplerende økonomioplysninger i de obligatoriske oversigter til regnskabet.

Vi har endelig stikprøvevist kontrolleret den talmæssige sammenhæng mellem bogføringen i KØR og regnskabet.

Det regnskab som Revisionsdirektoratet har modtaget til revision indeholdt ikke en personaleoversigt. Denne har derfor ikke været omfattet af vores revision. Det er efterfølgende oplyst til os, at oversigten blev uddelt til Borgerrepræsentationen ved behandlingen af regnskabet.

Endvidere er det konstateret, at oversigten i kommunens regnskab over selskabsdeltagelse, ikke i alle tilfælde i kolonnerne med oplysning om selskabets egenkapital er opgjort i hele 1.000 kr.

Anbefalinger

1. Med henblik på at øge informationsværdien i kommunens årsregnskab anbefaler Revisionsdirektoratet, at der sker en udbygning af noter til såvel resultatopgørelsen som balancen.

Vi skal endvidere anbefale, at der på tilsvarende måde som efter årsregnskabsloven afgives en ledelsespåtegning. Ledelsespåtegningen er udtryk for, at de ansvarlige parter anerkender ansvaret for aflæggelsen af et retvisende årsregnskab under hensyn til kravene i Indenrigs- og Sundhedsministeriets Budget- og Regnskabssystem – samt at alle relevante og væsentlige oplysninger indgår i årsregnskabet.

Vi kan til inspiration henvise til Foreningen af Statsautoriserede revisorers publikation Nye årsrapporter i kommunerne inkl. Årsrapportmodel – Et debatoplæg – Februar 2007.

2. Det henstilles, at samtlige de obligatoriske oversigter til regnskabet sendes til Revisionsdirektoratet, så disse kan indgå i revisionen.

3.4 Lønanvisning og hertil knyttede ydelser for Københavns Kommune

a. Indledning

I resultatopgørelsen i Københavns Kommunes regnskab for 2006 indgår samlede løn-udgifter på 13,6 mia. kr. (inklusive selvejende institutioner). De samlede udgifter til tjenestemandspension har udgjort netto 1 mia. kr.

I balancen i kommunens regnskab indgår betydelige poster vedrørende tilgodehavender og gæld, der kan henføres til lønområdet.

For 2006 er anvisningen løn og tjenestemandspension alene sket ved serviceleverandøren KMD, som overtog opgaven med virkning fra 1. november 2005.

Revisionsdirektoratet tillægger det stor betydning, at der for dette væsentlige udgiftsområde er tilrettelagt en god intern kontrol. Intern kontrol omfatter følgende elementer:

- Kontrolmiljøet.
- Virksomhedens risikovurderingsproces.
- Informationssystemet, herunder de tilknyttede forretningsprocesser, der er relevante for regnskabsaflæggelsen, samt kommunikation.
- Kontrolaktiviteter.
- Overvågning af kontroller.

Revisionsdirektoratets konklusion af den udførte revision af kommunens lønudgifter i regnskab 2005 var, at kommunens interne kontrol på lønområdet havde været behæftet med væsentlige mangler og usikkerheder i et sådant omfang, at revisionspåtegningen på Københavns Kommunes regnskab for 2005 blev forsynet med et forbehold.

I revisionsbetænkningen for 2005 påtalte Revisionsudvalget derfor Økonomiforvaltningens mangelfulde styring af kontrakten vedrørende lønanvisningen med Accenture A/S. Revisionsudvalget henledte dog opmærksomheden på, at kommunen havde gennemført mange tiltag til forbedring af lønanvisningen, og at Økonomiforvaltningen og

Revisionsdirektoratet var enige om tilrettelæggelsen af den fremtidige interne kontrol på dette udgiftstunge område. Revisionsudvalget har anmodet Revisionsdirektoratet om at blive holdt orienteret om resultatet af sagens opfølgning.

Økonomiudvalget har den 6. februar 2007 (ØU 56/2007) foretaget en midtvejsopfølgning af revisionssager fra årsrevisionsprotokollatet og revisionsbetænkningen for 2005. Standpunkter fra opfølgningen er indarbejdet i følgende redegørelse.

Redegørelsen om opfølgning og revisionen af 2006 er disponeret således:

- Interne kontroller.
- Balanceposter.
- Opgørelser af tilskud fra staten.
- Oprydningen efter Accenture.

I afsnit c gives konklusioner i form af revisionsbemærkninger og anbefalinger.

b. Opfølgning af tidligere omtalte forhold og revisionen af 2006

Interne kontroller

1. Ifølge revisionsbetænkningen for 2005, s. 23, lægger Revisionsdirektoratet betydelig vægt på, at Økonomiforvaltningen – som systemansvarlig for anvendelsen af lønsystemet – sikrer udarbejdelsen af generelle retningslinier som foreskrevet i Kasse- og Regnskabsregulativets Rammebilag for intern kontrol – generelt og Rammebilag for kontrolforanstaltninger for anvendelsen af edb-regnskabssystemer.

Retningslinierne skal udgøre grundlaget for de enkelte forvaltningers forretningsgange, herunder for den interne kontrol der skal udføres af forvaltningerne for at sikre en hensigtsmæssig og korrekt lønanvisning og bogføring mv.

Økonomiudvalget har i sin midtvejsopfølgning den 6. februar 2007 (ØU 56/2007) oplyst, at Revisionsdirektoratet vil blive inddraget i en godkendelsesproces af retningslinier udarbejdet af KMD. Endvidere er oplyst, at et udkast til generelle retningslinier er modtaget ultimo november 2006, og at behandling i Økonomiforvaltningen pågår.

Revisionsdirektoratet har i flere omgange i 2006 drøftet og afgivet kommentarer til Økonomiforvaltningen til udkast til generelle retningslinier for anvendelse af KMD-lønssystemet.

Direktoratet konstaterer, at Økonomiforvaltningen fortsat ikke har udarbejdet generelle retningslinier for anvendelsen af KMD-lønssystemet, herunder især for tilrettelæggelsen af interne kontroller som foreskrevet i Kasse- og Regnskabsregulativets rammebilag.

2. I revisionsbetænkningen for 2005, s. 21, fandt Revisionsdirektoratet det kritisabelt, at der ikke havde været foretaget den grundlæggende interne kontrol i form af afstemning mellem lønssystemet og bogføringen. Økonomiforvaltningen var enig i de anførte bemærkninger og oplyste, at dette indgår i et igangværende projekt i KMD med aftalte samarbejdsflader til Økonomiforvaltningens regnskabsprojekt.

Vi har undersøgt, om der for 2006 er foretaget en afstemning af, at lønudgifter ifølge KMD-lønssystemet stemmer overens med lønudgifter, der via grænsesnit er bogført på løndriftskonti i KØR.

Økonomiforvaltningen har oplyst, at KMD har foretaget en afstemning totalt for kommunen, men at forvaltningerne er ansvarlige for sin egen bogføring.

Ifølge et regnskabsnotat af 30. marts 2007 fra KMD vedrørende afstemning pr. 31. december 2006 for organisation 11750 (anvisning af løn) er alle transaktioner i lønkørslerne afstemt med KØR for at sikre, at alle transaktioner er blevet bogført i KØR. Endvidere er der sket en opdeling i drifts- og statusposter for at sikre korrekt driftspåvirkning.

KMD har ved denne afstemning konstateret en difference på 1,9 mio. kr., som udgør manglende driftsbogføring på forvaltningsniveau som følge af, at posterne er blevet bogført på centrale statuskonti og ikke på decentrale driftskonti. Det forudsættes, at Økonomiforvaltningen følger, at der sker en afklaring af denne difference og foretager de nødvendige korrektioner.

Vi har som led i vores stikprøvemæssige revision af lønområdet konstateret, at nogle af forvaltningerne på forskel vis har foretaget afstemning mellem lønsystemet og KØR.

Vi har her ud over anmodet samtlige forvaltningers ledelser om i Ledelsens Regnskabsberetning at bekræfte, at forvaltningens lønudgifter ifølge lønsystemet KMD OPUS stemmer overens med de lønudgifter, der via grænsesnit er bogført i KØR.

Ved afsendelsen af nærværende revisionsprotokollat har vi ikke modtaget ledelsens Regnskabsberetning fra alle forvaltninger.

I førnævnte generelle retningslinier for anvendelse af KMD-lønsystemet bør indarbejdes, at der som led i den interne kontrol skal foretages afstemning mellem lønsystemet og bogføringen i KØR. Derved kan der kommunikeres en ensartet afstemningsmetode.

3. Ifølge revisionsbetænkningen for 2005, s. 22, fandt Revisionsdirektoratet det kritisk, at der ikke kunne tilvejebringes dokumentation for korrekt indberetning til skattemyndighederne af lønmodtagerne årsoplysninger for 2005. Økonomiforvaltningen var enig heri og oplyste, at dette indgår i et igangværende projekt i KMD med aftalte samarbejdsflader til Økonomiforvaltningens regnskabsprojekt.

Det fremgår af KMD's regnskabsnotat af 30. marts 2007, at der er foretaget en afstemning mellem lønsystemet og indberetningen af årsoplysninger til SKAT for at sikre korrekt indberetning af lønkørte resultater.

KMD konstaterede i forbindelse med afstemningen differencer for enkelte SE-nr., som kan henføres til medarbejdere, der ikke var indberettet til SKAT i forbindelse med den samlede indberetning af årsoplysninger for 2006.

Der var identificeret ca. 650 cpr.-numre, hvor der manglede indberetning. Dette ville ifølge notatet ske i de kommende uger. Når indberetningen er foretaget, vil afstemningen mellem KØR og indberetningen til SKAT blive ajourført. Er der herefter fortsat differencer, vil disse blive identificeret og korrigeret.

Økonomiforvaltningen har efterfølgende oplyst, at lønafstemningen nu er afsluttet, differencerne er endeligt identificeret og de udestående indberetninger/korrektioner på cpr.-nr. til SKAT er foretaget.

4. Ifølge revisionsbetænkningen for 2005, s. 25, fandt Revisionsdirektoratet det kritiskabelt, at Økonomiforvaltningen ikke – som led i forvaltningens interne kontrol af lønadministrationen – havde indhentet revisorerklæringer fra serviceleverandøren. Erklæringerne forudsattes at omfatte de generelle it-kontroller og de specifikke kontroller i lønsystemet.

Økonomiudvalget oplyste i sin midtvejsopfølgning af 6. februar 2007 (ØU 56/2007), at Økonomiforvaltningen vil sikre, at KMD leverer de efterspurgte erklæringer, og at dette fremadrettet sker via faste rutiner.

Vi har konstateret, at serviceleverandøren KMD for 2006 har leveret 2 erklæringer attesteret af dennes revisor.

En erklæring om revision af IT-sikkerheden i KMD for perioden 1. januar - 31. december 2006 indeholder følgende konklusion: "Det er vor opfattelse, at de generelle it-kontroller i perioden 1. januar - 31. december 2006 hos KMD A/S har været overholdt."

Erklæringen om IT-sikkerhedskrav i relation til lønadministrationen for Københavns Kommune indeholder følgende konklusion: "Det er vor opfattelse, at KMD i 2006 i alt væsentlighed har overholdt de krav til interne kontroller m.m., som er anført i det indledende afsnit." Ifølge det indledende afsnit forholder erklæringen sig til følgende udsagn:

1. Det generelle kontrolmiljø er tilfredsstillende i forhold til system-, data- og driftssikkerheden.
2. Det generelle kontrolmiljø specifikt i relation til adgangskontrolsystemet er tilfredsstillende i forhold til system-, data- og driftssikkerheden.

3. Kontrolmiljøet i lønsystemet sikrer et fuldstændigt, nøjagtigt og korrekt datagrundlag.
4. Kontrolmiljøet i adgangskontrolsystemet sikrer et fuldstændigt, nøjagtigt og korrekt datagrundlag.
5. Procedurerne for administrationen af lønsatser er tilfredsstillende, og at lønsatserne i systemet til enhver tid er i overensstemmelse med gældende overenskomster mv.
6. KMD's adgang til løndata (kundedata), herunder medarbejderoplysninger er tilfredsstillende begrænset.

Revisionsdirektoratets gennemgang af revisorerklæringerne har givet anledning til generelt at anbefale, at kommunen for at opnå den fornødne grad af sikkerhed for de anvendte IT-systemers interne kontroller, herunder lønsystemets, fremover sikrer, at kommunens IT-leverandører/databehandlere for IT-systemernes applikationskontroller (interne kontroller) leverer erklæringer, der opfylder kravene til type B-erklæringer, jf. Revisionsstandard 3411. Der henvises herom til afsnit 6.1.

5. Ifølge Revisionsbetænkningen for 2005, s. 20, er Økonomiforvaltningen enig i, at der skal fastsættes vilkår for registrering og administration af de af kommunens indtægter, der tilgår KMD som led i varetagelsen af løn- og pensionsanvisningen. Endvidere skal der følges op på, at administrationen sker som forudsat.

Ifølge Økonomiudvalgets midtvejsopfølgning af 6. februar 2007 indgår nævnte vilkår og procedurer i et projekt, som forventedes afsluttet i oktober 2006.

Revisionsdirektoratet er på baggrund af sin stikprøvemæssige lønrevision i forvaltningerne blevet bekendt med, at Økonomiforvaltningen i samarbejde med andre forvaltninger har gennemført en undersøgelse af processen for behandling af dagpengerefusion. Økonomiforvaltningen har i forbindelse med den faktuelle høring af revisionsprotokollatet oplyst om resultatet af undersøgelsen.

Endvidere fremgår det af en statusrapport for marts 2007 fra Deloitte vedrørende genopretningsplanen for Børne- og ungdomsforvaltningen, at det skal undersøges nærmere i hvilket omfang forvaltningen har fået søgt om refusioner af dagpenge.

Ovennævnte indikerer, at der grundlag for forbedring af administrationen af dagpengerefusionsområdet.

Dagpengerefusion som følge af sygdom og barsel indbetales af medarbejdernes bopælskommuner direkte til de forvaltninger, hvor pågældende medarbejdere er ansat. Grundlaget for indbetaling af refusionen styres i KMD-lønssystemet, bl.a. på grundlag af oplysninger om fraværperioder og fremsendelse af skema om anmodning om refusion til medarbejdernes bopælskommuner.

Dagpengerefusioner tilgår således ikke KMD, men forvaltningerne i kommunen, men dette væsentlige indtægtsområde styres via KMD-lønssystemet.

Økonomiforvaltningen bør medvirke til at sikre, at KMD-lønssystemet leverer et hensigtsmæssigt grundlag til brug for forvaltningernes opfølgning af, at de berettigede dagpengerefusioner tilgår kommunen.

I de generelle retningslinier for anvendelse af KMD-lønssystemet bør indarbejdes, at der som led i den interne kontrol skal foretages en opfølgning af, at forvaltningerne modtager de berettigede dagpengerefusioner. Derved kommunikerer der en ensartet opfølgningsmetode.

Revisionsdirektoratet konstaterer, at de bebudede vilkår og procedurer for KMD's håndtering af kommunens indtægter endnu ikke er udarbejdet.

6. I revisionsbetænkningen for 2005, s. 27, noterede Revisionsdirektoratet med tilfredshed, at opfølgningen af, at KMD får fastlagt tilfredsstillende procedurer mellem KMD og kommunen har meget høj prioritet i Økonomiforvaltningen.

Direktoratet anbefalede i denne forbindelse, at Økonomiforvaltningen fastlægger en årlig konkret handlingsplan til styring og opfølgning af, at serviceleverandøren af lø-

nanvisningen leverer de forudsatte ydelser, og til forvaltningens supplerende kontroller til sikring af kommunens samlede regnskabsaflæggelse.

Økonomiforvaltningen var enig i, at der skal være en årlig handlingsplan/kalender for afstemnings- og opfølgingsopgaverne, såvel internt i KMD som for kommunens opfølgning overfor KMD. Udarbejdelsen af denne handlingsplan er en delaktivitet i KMD projektet og i Økonomiforvaltningens regnskabsprojekt. Økonomiforvaltningen ville fremsende planen til Revisionsdirektoratet, når den foreligger inden udgangen af 2006.

Revisionsdirektoratet konstaterer, at den bebudede handlingsplan for styring og opfølgning af KMD's opgaver med lønanvisningen endnu ikke foreligger.

Balanceposter

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 22, fandt Revisionsdirektoratet det kritisabelt, at der ikke kunne tilvejebringes dokumentation for afstemninger og specifikationer af balanceposter samt korrekt afregning af indeholdelser til 3. part. Økonomiforvaltningen var enig heri og oplyste, at dette indgår i et projekt i KMD med aftalte samarbejdsflader til Økonomiforvaltningens regnskabsprojekt.

I balancen i Københavns Kommunes regnskab for 2006 henstår under Økonomiudvalget (organisation 11050 og 11750) et stort antal poster vedrørende tilgodehavender og gæld, som kan henføres til KMD's løn- og pensionsanvisning.

KMD har for hovedparten af kontiene opgaven med afstemning og specifikation, og for nogle konti er opgaven hos kommunen.

Københavns Kommune har dog generelt ansvaret for balancens rigtighed, herunder afstemning og specifikationen af posterne.

Fra KMD's regnskabsnotat af 30. marts 2007 vedrørende anvisningen af løn (11750) skal fremhæves:

- Afstemning af offentlige mellemværende har ikke givet anledning til bemærkninger. Saldoen består - ud over ubetydelige beløb - af tilbageholdte lønkørte beløb for december 2006, der alle er afregnet i januar 2007.
- I forbindelse med specifikation af afregning til 3. part og pensionskasser er der konstateret differencer, som vedrører perioder før december 2005 (KMD's overtagelse af lønanvisningen). Differencer undersøges nærmere og vil blive medtaget i den løbende afregning til respektive 3. part/pensionskasse.
- Personalemellemværender er korrigeret som følge af identifikation af en række omposteringer og er p.t. opgjort til netto 13 mio. kr. Efterfølgende vil der skulle ske en konsolidering med Københavns Kommunes centrale og decentrale debitorer for at opgøre det endelige beløb samt gennemføre en struktureret opkrævningsproces.
- Der er konstateret en difference på ca. 8 mio. kr. mellem de bogførte skyldige nettoferiepenge og feriemodulets saldi. Ifølge notatet kan differencen med stor sandsynlighed henføres enten til fejl i primo overførsler, indberetning i vagtplan eller korrektioner i feriemodulet, der ikke er lønkørt.
- Der udestår afklaring af driftseffekten for Københavns Kommune af et tilgodehavende på ca. 860.000 kr. for diverse gebyrer og morarenter vedrørende for sen lønudbetaling. Kommunes andel estimeres ifølge Økonomiforvaltningen til mindre en halvdelen af beløbet.
- Ifølge notatet er der givet en kort beskrivelse af de p.t. kendte væsentlige forhold. Økonomiforvaltningen forudsættes at undersøge baggrunden for dette udsagn. Fra KMD's regnskabsnotat (Udateret) pr. 31. december 2006 vedrørende anvisning af pension (11050) skal fremhæves:
- Der omtales 2 tilfælde hvor afstemningsarbejdet har eller vil kunne have mindre driftsmæssig påvirkning. For 3 konti kan der afhængig af vurderingen af posternes indhold og efterbehandling risikere at være enkelte poster med driftspåvirkning.
- På 3 konti med en saldo på mellem 800.000 og 900.000 kr. henstår beløb som relaterer sig til saldi på konti fra før KMD overtog lønanvisningen. Københavns Kommune skal tage stilling hertil.

Det Revisionsdirektoratets vurdering, at regnskabsnotaterne fra KMD er velegnede til brug for Økonomiforvaltningens styring af, at KMD's afstemning/specifikation af statuskonti sker i overensstemmelse med kommunens Kasse- og Regnskabsregulativ.

Vi forudsætter, at Økonomiforvaltningen foretager en opfølgning af, at der sker en afklaring af de forhold, der er omtalt i KMD's regnskabsnotater.

De afstemninger/specifikationer af balancekonti, som Økonomiforvaltningen skal udarbejde, er ikke alle forelagt Revisionsdirektoratet. Afstemningen af konti vedrørende poster fra oprydning af fejlkonti i organisation 11750 (funktion 9.15) viser en difference på netto 666.876 kr. Det forudsættes, at Økonomiforvaltningen afklarer denne difference og foretager de nødvendige korrigerende posteringer.

Opgørelser af tilskud fra staten

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 20, er omtalt resterende opgørelser til staten over tilskud til lærerpensioner og sociale medarbejderpensioner. Det fremgår, at kommunen har anmodet KMD om at overtage arbejdet i forhold til at indhente refusion fra Socialministeriet for 2004 og 2005 og for lærerpensionerne for årene 2003 til 2005. KMD har i den forbindelse indgået en aftale med revisionsfirmaet Ernst & Young. Endvidere har Økonomiforvaltningen igangsat et arbejde med at fastlægge en arbejdsgang for indhentelse af refusionerne fremadrettet.

Økonomiforvaltningen har efterfølgende oplyst, at der er en intern KMD procedure for disse refusionsopgørelser. Økonomiforvaltningens opgave er, afhængig af refusionstype, at godkende og formidle refusionsopgørelserne og i øvrigt, at følge op på at refusioner indgår.

Det kan oplyses, at vi har afgivet erklæring på regnskabsopgørelser til staten for sociale medarbejderpensioner for 2004, 2005 og 1. halvår af 2006 samt på regnskabsopgørelser over statens tilskud til lærerpensioner for 2003, 2004 og 2005. Vores erklæringer er bl.a. funderet på revisionspåregnede opgørelser fra revisionsfirmaet Ernst & Young.

Vi konstaterede, at der for regnskabsopgørelserne vedrørende sociale medarbejderpensioner er en række sager, hvor man endnu ikke har fremsendt pensionsoplysninger mv. til godkendelse i Socialministeriet. Disse sager vil så vidt muligt blive løbende fremsendt til godkendelse, således at refusionen vil kunne opkræves i forbindelse med fremtidige refusionsopgørelser.

Økonomiforvaltningen har supplerende oplyst, at den 31. december 2006 var opgørelser vedrørende sociale medarbejderpensioner til og med 1. halvår 2006, inklusiv gamle sager tilbage fra tidligere år, opgjort og godkendt til udbetaling af Socialministeriet. Beløbet i henhold til refusionsopgørelsen er modtaget fra Personalestyrelsen primo 2007. Personalestyrelsen og Socialministeriet godkendte og udbetalte refusionsbeløbet uden opgørelse med sædvanlig revisionspåtegning. Denne er i henhold til aftale under udarbejdelse sammen med revisionspåtegning for 2. halvår 2006.

Erklæringerne på opgørelserne vedrørende lærerpensioner indeholder et forbehold. Begrundelsen for dette er, at der mangler dokumentation for implementering i Børne- og Ungdomsforvaltningen af Aftalen af 26. marts 1992 mellem Finansministeriet, Kommunernes Landsforening, Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune om den fremtidige pensionsforpligtelse på folkeskoleområdet, som blev indgået i tilknytning til Aftale af 23. marts 1992 mellem Finansministeren og de kommunale organisationer i tilslutning til aftale med Lærernes Centralorganisation og Københavns Lærerforening om folkeskolen. Der har dermed ikke kunnet opnås høj grad af sikkerhed for fuldstændigheden af indbetalte pensionsbidrag i forbindelse med orlov mv.

Økonomiforvaltningen er ansvarlig for opgørelserne til staten og bør sikre dokumentation af, at Børne- og Ungdomsforvaltningens implementerer et grundlag for at overholde aftalen fra 1992 om pensionsforpligtelse på folkeskoleområdet.

Oprydningen efter Accenture

I indstillingen til Økonomiudvalget om Københavns Kommunes regnskab 2006 (ØU 146/2007) af 8. maj 2007 er der redegjort for lønoprydningen efter Accenture, jf. bilag 2 forklaringer til regnskabet. Den følgende redegørelse er bl.a. et uddrag heraf.

I løbet af 2006 er udeståender fra Accentures løndrift overordnet blevet udredt. Tilgodehavender er specificeret på grupperne løndebitorer, pensionskasser og øvrige tredjeparter. Gæld er specificeret på grupperne skyldig ferie, offentlige myndigheder (SKAT), pensionskasser og øvrige tredjeparter. Konti der har været omfattet Accentures leverancer er i Økonomiudvalgets balance isoleret på dels organisation 11700 dels organisation 11725. Udredningen håndteres fortsat med ekstern bistand.

Primo 2006 henstod en nettogæld på 109 mio. kr. I 2006 er der foretaget regulering med netto 45 mio. kr., hvorefter der for oprydningen henstår en nettogæld ultimo 2006 på 154 mio. kr. Ultimo nettogælden består af skyldige feriepenge på 118 mio. kr., 27 mio. kr. er en fejlpostering, som skal berigtiges, og 9 mio. kr. vedrører nettogæld til diverse 3. parter herunder pensionsselskaber. En væsentlig del af gælden vedrører således skyldige feriepenge til fratrådte medarbejdere og er bogført i overensstemmelse med gældende regler.

Ved udgangen af 2006 henstår herudover berigtigelse af løndebitorer, som i Økonomiudvalgets balance er bogført med 34 mio. kr.

Økonomiforvaltningen forventer, at nævnte forhold – eksklusiv sagsbehandlingsomkostninger – kan udredes i 2007 med en nettodriftsvirkning på 0 mio. kr.

I 2006 er foretaget følgende større reguleringer med driftsmæssig virkning:

- Der er afskrevet 10,7 mio. kr. på tilgodehavender vedrørende løn for debitorer på mindre end 5.000 kr., jf. Økonomiudvalgets beslutning (ØU 220/2006). Beløbet er udgiftsført i forvaltningerne som konsekvens af afskrivningen.
- Gældsposter er reguleret med 2,6 mio. kr. Beløbet er indtægtsført i forvaltningerne.

- Accentures betaling af kommunens lønudlæg i 2004 vedrørende løn til de medarbejdere, som blev overdraget fra kommunen til Accenture, blev tidligere fejlagtigt bogført som en indtægt i stedet for udligning af et tilgodehavende. Dette er rettet i 2006 med den virkning, at der er udgiftsført 12,1 mio. kr. i Økonomiudvalgets regnskab.
- Der er i Økonomiudvalgets regnskab udgiftsført 1,3 mio. kr. vedr. gebyrer og renter.
- Der er udgiftsført 27 mio. kr., som vedrører løn for tidligere år. Beløbet er udgiftsført i forvaltningerne i forhold til den enkelte forvaltnings andel af løndebitorer som følge af ændringen af forvaltningsstrukturen.

Som det fremgår, har oprydningssagen bl.a. medført, at forvaltningerne ultimo 2006 har måttet udgiftsføre mere end 37 mio. kr. Ifølge de specielle bemærkninger til flere af udvalgenes regnskaber har afholdelsen af disse udgifter medført et merforbrug i forhold til udvalgenes bevillinger.

Det bør overvejes, i tilfælde hvor væsentlige ekstraordinære udgifter sent i regnskabsåret påføres udvalgene, og uden at udvalgene har kunnet forudse disse udgifter, at der enten medfølger bevillingsmæssig dækning heraf, eller Økonomiudvalget selv afholder udgiften inden for sine bevillinger.

c. Revisionsbemærkning

Revisionsdirektoratet finder det beklageligt, at Økonomiforvaltningen endnu ikke har udarbejdet generelle retningslinier for anvendelsen af KMD-lønssystemet som foreskrevet i Kasse- og Regnskabsregulativets rammebilag. Det er efter direktoratets opfattelse vigtigt, at der via retningslinierne kommunikerer hjælp og støtte til forvaltningerne til brug for tilrettelæggelsen af hensigtsmæssige forretningsgange, herunder især de interne kontroller.

Direktoratet har foreslået, at de generelle retningslinier baseres på kendskabet til lønssystemets programmerede kontroller, og at der på dette grundlag identificeres manuelle kontroller for de områder af løn- og pensionsanvisningen, hvor der er risiko for fejl,

fx afstemning mellem lønsystemet og bogføringen, opfølgning af om berettigede dagpengerefusioner modtages mv.

Anbefalinger

1. Revisionsdirektoratet anbefaler, at Økonomiforvaltningen foretager en opfølgning af, at der sker en afklaring af de forhold, der er omtalt i KMD's regnskabsnotater. Endvidere henstilles det, at de resterende afstemninger/specifikationer af balancekonti, som Økonomiforvaltningen skal udarbejde, forelægges Revisionsdirektoratet, samt at der sker en afklaring og korrektion af konstaterede differencer.
2. Revisionsdirektoratet anbefaler, at Økonomiforvaltningen medvirker til at sikre, at KMD-lønsystemet leverer et hensigtsmæssigt grundlag til brug for forvaltningernes opfølgning af, at berettigede dagpengerefusioner tilgår kommunen.
3. Revisionsdirektoratet henstiller, at de bebudede vilkår og procedurer for KMD's håndtering af kommunens indtægter samt, at den bebudede handlingsplan for styring og opfølgning af KMD's opgaver med lønanvisningen udarbejdes.
4. Revisionsdirektoratet henstiller, at Økonomiforvaltningen som ansvarlig for opgørelse af tilskud til lærerpensioner fra staten sikrer dokumentation af, at Børne- og Ungdomsforvaltningen implementerer et grundlag for at overholde aftalen fra 1992 om pensionsforpligtelse på folkeskoleområdet.
5. Revisionsdirektoratet anbefaler, at det overvejes, i tilfælde hvor væsentlige ekstraordinære udgifter sent i regnskabsåret påføres udvalgene, og uden at udvalgene har kunnet forudse disse udgifter, at der enten medfølger bevillingsmæssig dækning af udgifterne, eller Økonomiudvalget selv afholder udgifterne inden for sine bevillinger.

3.5 Overholdelse af lånebekendtgørelsen

Vi har undersøgt, at kommunen har overholdt bestemmelserne om kommunernes låntagning, jf. bekendtgørelse nr. 1102 af 12. december 2002 om kommunernes låntagning og meddelelse af garantier m.v.

Kommentar

Revisionen har givet den opfattelse, at administrationen af lånebekendtgørelse er tilfredsstillende.

4. Økonomiudvalgets årsregnskab 2006

Det reviderede regnskab

Vi har afsluttet revisionen af Økonomiudvalgets årsregnskab for 2006, som har omfattet både et udgiftsbaseret regnskab og et omkostningsbaseret regnskab.

Det udgiftsbaserede regnskab. Drifts-, anlægs- og finansindtægter på netto 32.001 mio. kr.

Den finansielle status viser samlede aktiver på 5.612 mio. kr. og en egenkapital på 2.224 mio. kr.

Det omkostningsbaserede regnskab. I overensstemmelse med kommunens Regnskabscirkulære er der for 2006 ikke udarbejdet en resultatopgørelse for det enkelte udvalg, men alene samlet for Københavns Kommune. Der er alene udarbejdet en balance for hvert udvalg.

Økonomiudvalgets balance viser samlede aktiver på 9.945 mio. kr. og en egenkapital på -8.973 mio. kr.

5. Basisrevision

5.1 Forretningsgange

a. Københavns Kommunes Kasse- og Regnskabsregulativ fastsætter, at der på Økonomiudvalgets foranstaltning skal udarbejdes supplerende og uddybende rammebilag til regulativet, som indeholder retningslinier for de enkelte økonomiske og administrative områder. Rammebilagene skal opfattes som mindstekrav til kontrolforanstaltninger mv. for de administrative opgaver i kommunen.

Forvaltningerne skal udarbejde og vedligeholde forretningsgangsbeskrivelser under hensyntagen til reglerne i rammebilagene. Samtidig har de ansvaret for at tilrettelægge den økonomiske kontrol i form af forretningsgangsbeskrivelser – herunder at påse at de fastsatte forretningsgangsbeskrivelser og arbejdsbeskrivelser overholdes og vedligeholdes. Forretningsgangsbeskrivelser og væsentlige ændringer skal sendes til udtalelse i Revisionsdirektoratet inden iværksættelsen.

Revisionsdirektoratet anser forretningsgangsbeskrivelserne for at være af central betydning for forvaltningernes sikring af, at de budget- og regnskabsmæssige opgaver bliver varetaget på en korrekt og hensigtsmæssigt måde.

b. Vi har fra Økonomiforvaltningens ansvarlige for udarbejdelse og vedligeholdelse af forretningsgangsbeskrivelser fået oplyst, at bortset fra ændring af forretningsgangen for anvisning og attestation er der ikke sket ændring i forretningsgangene eller udarbejdet nye.

Ændringerne vedrører især et kommende work-flow til brug for elektronisk anvisning og attestation i KØR. Anvisning og attestation sker indtil videre efter et udarbejdet stillingshierarki, selv om funktionerne udføres manuelt.

I den nye forretningsgang har flere kontorchefer og andre ledere med budgetansvar ubegrænset anvisningsret. Dette medfører, at pågældende, der anviser, kan hæve ubegrænset på kommunens koncernkonto, som anvendes til betaling til leverandører.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet anbefaler, at ubegrænset anvisningsret alene tildeles få betroede medarbejdere. For at opnå den rationaliseringsgevinst, der forventes ved implementering af elektronisk anvisning og attestation – som oprindeligt var forventet ibrugtaget i 2006, men nu forventes anvendt fra 2008 – skal vi anbefale, at ibrugtagningstidspunktet ikke forsinkes yderligere.

5.2 Benchmarking af økonomistyringen

a. Økonomiforvaltningen har stillet et benchmarkingværktøj til rådighed, hvor økonomistyringen vurderes ud fra 11 nøgleområder, som er grupperet på 5 niveauer. Placeringen på de 5 niveauer udtrykker i hvilken grad kriterierne for god økonomistyring er opfyldt.

De 5 niveauer i benchmarkingværktøjet er: Ad hoc (niveau 1), Finansiell kontrol (niveau 2), Aktivitetsstyring (niveau 3), Balanceret resultatstyring (niveau 4) og Strategisk udvikling (niveau 5).

Økonomichef-kredsens mål er, at alle kommunens forvaltninger og større institutioner opfylder kravene til økonomistyringsniveau 3 – Aktivitetsstyring.

Revisionsdirektoratet anser benchmarkingværktøjet for at være et godt middel til brug for den fortsatte og nødvendige udvikling af økonomistyringen og har undersøgt, om forvaltningen har foretaget en opfølgning af den seneste benchmarking, som fandt sted i 2004

b. Økonomiforvaltningen har oplyst, at på grund af gennemførte og påtænkte ændringer i organiseringen af økonomifunktionen, herunder oprettelsen af Koncernservice, har Økonomiforvaltningen valgt at undlade at gennemføre benchmarking i 2006.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet skal anbefale, at Økonomiforvaltningen foretager benchmarking af økonomistyringen, når reorganiseringen af økonomifunktionen er gennemført, så økonomichefernes mål om økonomistyringsniveau 3 kan opfyldes.

5.3 Årsregnskabet, herunder ledelsens regnskabserklæring

5.3.1 Årsregnskabets formelle rigtighed

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har i Budget- og Regnskabssystemet for kommuner og amtskommuner fastsat bestemmelser om form og indhold i kommunale årsregnskaber.

Økonomiudvalget har den 5. december 2006 godkendt et Regnskabsdirektorat med retningslinier for udvalgenes regnskabsaflæggelse for 2006.

Ifølge Regnskabsdirektoratet for Københavns Kommune aflægges forvaltningerne regnskab for deres respektive udvalg ved forelæggelse af en sag for udvalget. Ifølge direktoratet skal udvalgene godkende regnskabsaflæggelsen inden en nærmere angivet frist, hvorefter udvalgene fremsender regnskabet til Revisionsdirektoratet.

Økonomiudvalgets regnskab blev forelagt Økonomiudvalget den 8. maj 2007 som en integreret del af Københavns Kommunes samlede regnskab.

a. Økonomiudvalgets udgiftsbaserede regnskab i hovedtal for 2006 viser netto (mio. kr.):

	Regnskab
Drift inkl. pensionsudgifter	1.737
Anlæg	-225
Finansposter	-33.513
I alt	-32.001
Finansiel status	Ultimo
Samlede aktiver	5.612

På grund af strukturreformen i Københavns Kommune pr. 1. januar 2006 er der ikke oplyst sammenligningstal for 2005.

b. Der skal endvidere aflægges et omkostningsbaseret regnskab bestående af en balance, en anlægsnote og en beskrivelse af den anvendte regnskabspraksis.

Den omkostningsbaserede balance for Økonomiudvalg viser følgende hovedposter for 2006 (mio. kr.):

	Ultimo 2006
Materielle anlægsaktiver	125
Finansielle anlægsaktiver	2.949
Omsætningsaktiver	6.871
Aktiver i alt	9.945
Egenkapital	-8.973
Hensatte forpligtelser	15.468
Langfristede gældsforpligtelser	1.760
Kortfristede gældsforpligtelser	1.690
Passiver i alt	9.945

c. Ifølge Regnskabscirkulæret skal der i de obligatoriske oversigter til Københavns Kommunes samlede regnskab indgå:

- Personaleoversigter.
- Garantier, eventualrettigheder og -forpligtelser.
- Deponering og indgående lejeaftaler.
- Tilskudsmidler.
- Selskabsdeltagelse.
- Udførelse af opgaver for andre offentlige myndigheder.
- Låneberettigede udgifter.
- Anlægsregnskaber.
- Omkostningskalkulationer ved kommunal leverandørvirksomhed af personlig og praktisk bistand.

d. Vi har påset, at udvalgets regnskab for 2006 er aflagt som foreskrevet i Indenrigs- og Sundhedsministeriets bestemmelser og Københavns Kommunes Regnskabscirkulære. Vi har endvidere stikprøvevist efterprøvet rigtigheden af forvaltningens supplerende økonomioplysninger til brug for de obligatoriske oversigter til kommunens samlede regnskab.

Vi har endelig kontrolleret den talmæssige sammenhæng mellem bogføringen i KØR og regnskabet.

e. Vi har konstateret, at der i udvalgets regnskab for 2006 ikke som foreskrevet indgår en personaleoversigt.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet anbefaler, at Økonomiudvalgets regnskab på tilsvarende måde som for de stående udvalg forelægges udvalget som en særskilt sag, og at der fremover meddeles de foreskrevne økonomioplysninger til brug for de obligatoriske oversigter til kommunens samlede regnskab.

5.3.2 Ledelsens regnskabserklæring

Vi har den 21. juni 2007 modtaget en bekræftelse fra den daglige ledelse om fuldstændigheden af regnskabet for 2006.

Ledelsens regnskabserklæring er modtaget efter revisionens afslutning. Det har derfor ikke været muligt at foretage de nødvendige supplerende revisionshandlinger.

Revisionsbemærkning

Revisionsdirektoratet skal udtale kritik af, at ledelsens erklæring om regnskabet fuldstændighed blev modtaget på et tidspunkt, hvor det for revisor ikke har været muligt at foretage de nødvendige supplerende revisionshandlinger.

5.4 Balancen

a. Balancen indeholder oplysninger om værdien af grunde, bygninger, tekniske anlæg, maskiner, inventar mv. samt om værdien af finansielle aktiver og forpligtelser.

Behandlingen af posterne i balancen har væsentlig betydning for forvaltningens mulighed for at kunne opgøre og specificere sine rettigheder, herunder tilgodehavender samt sine forpligtelser. Endvidere har rigtigheden af balanceposterne både likviditetsmæssig betydning og betydning for rigtigheden driftsregnskabet og dermed overholdelsen af bevillingerne.

Kravene til forvaltningerne er:

- Der skal mindst én gang om måneden foretages afstemning af likvide konti samt specifikation af tilgodehavender og gæld. I forbindelse med afslutningen af årsregnskabet skal der foreligge afstemning/specifikation af samtlige statuskonti, jf. Kasse- og Regnskabsregulativets Rammebilag for regnskab i årets løb.
- Der skal foretages en ledelsesmæssig bedømmelse af de udarbejdede afstemninger/specifikationer, jf. Regnskabscirkulæret.

5.4.1 Opfølgning af tidligere omtalte forhold og revisionen af 2006

b. I revisionsbetænkningen for 2005, s. 85-86, er omtalt en sag om opgørelse af hensatte pensionsforpligtelser til tjenestemænd.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har efterfølgende udarbejdet et regelsæt for opgørelse af de hensatte pensionsforpligtelser, som kommunen skal følge fra 2007. Under hensyn til det meget store arbejde, der ligger i at opgøre pensionsforpligtelserne, har Økonomiforvaltningen valgt at undlade at foretage en ny beregning af opgørelsen for 2006.

Økonomiudvalget har den 6. februar 2007 (ØU 56/2007) foretaget opfølgning på revisionsager ifølge årsrevisionsprotokollatet og revisionsbetænkningen for 2005.

Det fremgår af opfølgningen, at Økonomiforvaltningen er enig i, at interne tilgodehavender skal afregnes inden årets udgang.

Uanset dette har vi konstateret, at tilgodehavender i betalingskontrol ultimo 2006 (konto 11000-0000-990100) indeholder et internt tilgodehavende hos Kommune Teknik København på 1,4 mio. kr. for husleje i Ragnhildgade og Enghavevej

Ifølge revisionsbetænkningen havde Revisionsdirektoratet oplyst, at indskud i virksomheder, der har karakter af lån til virksomheden skal registreres under funktion 9.25 Andre langfristede tilgodehavender og udlån.

Økonomiudvalget oplyste hertil, at forvaltningen havde noteret sig, at Revisionsdirektoratet anbefalede, der skete en ompostering af kommunens tilgodehavende. Indenrigs- og Sundhedsministeriets regler for kontering af udgifter og indtægter på forsyningsområderne forudsætter, at der er tale om kommunale forsyningsvirksomheder, det vil sige virksomhederne er en del af den kommunale forvaltning. Med udskillelsen af kommunens forsyningsvirksomheder i selvstændige aktieselskaber, skal konteringen af forsyningsvirksomhedernes udgifter således ikke længere ske efter konteringsreglerne for kommunale forsyningsvirksomheder.

Som det fremgår af Økonomiudvalgets midtvejsopfølgning har Økonomiforvaltningen og Revisionsdirektoratet drøftet kontering af tilgodehavender. På baggrund heraf er der principiel enighed om modellen for håndtering af tilgodehavender, og Økonomiforvaltningen ville inden udgangen af 2006 udarbejde et notat herom.

Notatet foreligger endnu ikke.

Vi har her ud over ved stikprøver kontrolleret, at posterne i balancen er afstemt/specificeret som foreskrevet. Endvidere har vi kontrolleret, at afstemninger/specifikationer indeholder dokumentation for en ledelsesmæssig vurdering af materialet.

Vi har endvidere ved stikprøver påset, at posterne i balancen er indregnet og værdiansat i overensstemmelse med retningslinierne i Indenrigs- og Sundhedsministeriet Budget- og Regnskabssystem for kommuner og amtskommuner samt Københavns Kommunes regnskabspraksis og bestemmelserne i Kasse- og Regnskabsregulativet samt Regnskabscirkulæret.

Det er påset, at indestående på bankkonti og opgørelse af kommunens lån er afstemt/specificeret i overensstemmelse med gældende regler.

c. Vi har konstateret følgende:

1. Brandvæsenets statusspecifikationer var ikke i alle tilfælde i overensstemmelse med bogføringen og i flere tilfælde modtaget efter revisionens afslutning. Endvidere var Brandvæsenets konti for indgående moms og udgående moms ikke modregnet i forbindelse med afregningen til SKAT.
2. Lønkonti fra Accenture-perioden på organisation 11000 forelå ikke specificeret. Konto for opsamling af fejl på 0,2 mio. kr. (konto 11000-2200-0885950700) var heller ikke specificeret eller forklaret nærmere. Endvidere var en gæld på 1,9 mio. kr. ikke specificeret (11045-0002-1108081651).
3. Forskudskassen i EU-kontoret i Bruxelles (konto 11000-2100-0880150222) var bogført og specificeret med en beholdning på 3.050 euro, svarende til 23.152,78 kr. Det fremgår af regnskabscirkulæret, at forvaltningerne skal sikre, at likvide konti er afstemt ved årets udgang. Af det forelagte materiale fremgår ikke, at beholdningen er afstemt.
4. Barselsfonden (konto 11000-4100-0885650708) indeholdt en intern gæld på 8 mio. kr., der ikke var specificeret. Det fremgår af de gældende regler, at interne afregninger ikke skal fremgå af kommunens regnskab.

Anbefalinger

1. Revisionsdirektoratet skal henstille, at reglerne i kommunens Regnskabscirkulære om afstemning/specifikation af balancekonti følges, herunder at interne mellemværender ikke indgår i kommunens balance, men sikres udlignet i forbindelse med regnskabsafslutningen.
2. Det anbefales, at Økonomiforvaltningens bebudede notat om en model for håndtering af tilgodehavender snarest udarbejdes.

5.5 Bevillingskontrol

a. Københavns Kommunes bevillingsregler er oplyst i kommunens budget for 2006.

Bevillingsreglerne indeholder:

- Bevillinger og bevillingsniveau.
- Styringsområder og styringsparametre.
- Bevillingsbindinger.
- Tillægsbevillinger.
- Efterregulering.
- Budgetopfølgning.
- Øvrige bevillingsmæssige forhold.

Et væsentligt forhold er, at en bevilling vedtaget af Borgerrepræsentationen er bindende. Dette betyder, at der kun kan afholdes merudgifter (eller oppebæres indtægter), såfremt der er indhentet en tillægsbevilling fra Borgerrepræsentationen

Ifølge Regnskabscirkulæret skal der redegøres for væsentlige afvigelser mellem bevillings- og regnskabstal samt for væsentlige afvigelser i forhold til budgetforudsætningerne. Som hovedregel skal således forklares:

- Afvigelse på mere end 5 mio. kr. på funktionsniveau.
- Afvigelser mellem budgetteret og realiseret aktivitet.
- Afvigelser mellem budgetterede og realiserede enhedspriser.
- Afvigelser mellem budgetterede og realiserede mål og resultater (kvantificerbare).

I de specielle bemærkninger til regnskabet for Økonomiudvalget er der redegjort for afvigelser mellem bevillings- og regnskabsbeløb.

For de enkelte bevillinger er der følgende afvigelser (mio. kr.):

Bevilling	Nettobevilling	Afvigelse 1)
Rammestyrede områder		
Økonomisk forvaltning	460	7
Fælles puljer, drift	83	36
Forsikringer	0	-9
Arbejdsskadepuljen	4	5
Københavns Brandvæsen	197	-3
Efterspørgselsstyrede overførsler		
Pensionsudgifter	1.136	-179

1) Merudgifter er anført som positivt beløb.

I oversigten er ikke medtaget anlæg og finansposter som følge af de særlige bevillingsregler for disse områder.

Vi har som led i bevillingskontrollen fokuseret på følgende:

- Er der væsentlige beløbsmæssige afvigelser.
- Skulle afvigelsen/erne have været konstateret til brug for ansøgning af tillægsbevilling i Borgerrepræsentationen.
- Er forklaringerne af afgivelserne korrekte og fyldestgørende.

b. Følgende bevilling i ovennævnte oversigt har efter Revisionsdirektoratets opfattelse en væsentlig afvigelse (mio. kr.):

	Nettobevilling	Afvigelse
Fælles puljer drift	83	36

Fælles puljer, drift (merforbrug på 35,9 mio. kr.)

Det fremgår af de specielle bemærkninger til regnskabet, at afvigelsen hovedsagelig vedrører et merforbrug på 31,7 mio. kr. på kommunens fælles barselsfond, og skyldes indførsel af ændret regnskabsprincip i Børne- og Ungdomsforvaltningen fra 2006, som gør, at der ansøges om a conto beløb i forbindelse med årsskiftet. Denne a conto betaling udgør ca. 7,2 mio. kr. Endvidere har Børne- og Ungdomsforvaltningen overtaget 200 gamle barselssager fra den tidligere Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltning, som

enten ikke var afregnet eller ikke endeligt opgjort, svarende til en udgift på ca. 9 mio. kr. Økonomiforvaltningen har haft en del ældre sager, hvor nogen går tilbage til 2003, svarende til ca. 3,5 mio. kr. Sundheds- og Omsorgsforvaltningen har anmodet om ca. 6,3 mio. kr. mere i 2006 og har oplyst, at stigningen skyldes flere barsler i 2006. Endelig skyldes de resterende 5,7 mio. kr. større udbetalinger fra fonden, end oprindeligt budgetteret.

I oktober prognosen for Økonomiudvalget forventedes et mindreforbrug på 0,8 mio. kr. i forhold til bevillingen.

c. Forklaringerne af afvigelserne

I de specielle bemærkninger til regnskabet er oplyst, at afvigelser delvist kan henføres til, at en række udgifter korrekt er bogført under bevillingens funktioner, mens budgettet fejlagtigt har været placeret under andre funktioner på bevillingen.

Vi har her ud over konstateret bl.a. i ovennævnte forklaring for afvigelsen på bevillingen Fælles puljer, drift, at der også er sket fejlbogføring på bevillinger. Endvidere er det uklart, om Børne- og Ungdomsforvaltningen selv kan ændre regnskabsprincip ved afregning med Barselsfonden.

Disse forhold giver uklarhed i forklaringerne af afvigelser mellem bevillings- og regnskabstal.

Det fremgår fx af de specielle bemærkninger til bevillingen Økonomisk forvaltning, at det samlede merforbrug på bevillingen udgør reelt 9,4 mio. kr., hvilket skyldes, at budgettet til alarmcentral er placeret under funktion 6.51.1, mens forbruget på 2,4 mio. kr. er konteret under bevillingen Fælles driftspuljer (funktion 6.51.1). Merforbruget på 9,4 mio. kr. skyldes, at der i forbindelse med lønoprydningsprojektet fejlagtigt er blevet udgiftsført 27 mio. kr. her samtidig med, at beløbet også er udgiftsført under udvalgets finansposter. Det reelle forbrug under udvalget er således 27 mio. kr. mindre end regnskabet viser.

Det fremgår af kommunens Regnskabscirkulære, at forskydninger i de likvide aktiver (Funktion 8.01-8.11) regnskabsforklares af Økonomiforvaltningen.

Vi har konstateret, at Økonomiforvaltningen ikke har forklaret forskydningerne i de likvide aktiver.

Revisionsbemærkning

1. Revisionsdirektoratet finder det påkrævet, at styringen af barselsfondens udgifter tilrettelægges mere effektivt, så der ikke efter oktober prognosen og kun ca. 3 måneder inden regnskabsårets afslutning kan fremkomme et så væsentligt merforbrug, uden at Økonomiforvaltningen har kunnet forudse dette.
2. Direktoratet finder det utilfredsstillende, at regnskabsforklaringerne er uklare som følge af flere budget- og bogføringsfejl herunder, at der ikke som foreskrevet i kommunes Regnskabscirkulære er oplyst om forskydninger i likviditeten.

5.6 Særligt risikofyldte områder mv.

Vederlag til Borgerrepræsentationens medlemmer

a. I anledning af valget til Borgerrepræsentationen (BR) med virkning fra 1. januar 2006 har Revisionsdirektoratet foretaget en stikprøvemæssig gennemgang af Økonomiforvaltningens administration af vederlag til BR-medlemmer.

For 2006 gælder Indenrigs- og Sundhedsministeriets bestemmelser om vederlag i bekendtgørelse nr. 584 af 9. juli 2002 (vederlagsbekendtgørelsen) og vejledning nr. 79 af 9. juli 2002 om vederlag, diæter, pension mv. for varetagelse af kommunale hverv. Med virkning fra 1. januar 2007 træder en ny bekendtgørelse og vejledning i kraft.

BR besluttede den 14. december 2006 (BR 731/06), at den ramme for summen af de årlige udvalgsvederlag, der er fastsat af Indenrigs- og Sundhedsministeriet, udnyttes fuldt ud, samt at udvalgsvederlagene på dette grundlag fastsættes til samme beløb i alle udvalg, dog således at medlemmerne af Økonomiudvalget og Børne- og Ungeudvalget vederlægges med et beløb, der er højst 50 % højere end vederlaget til de øvrige udvalgsmedlemmer. Dette har virkning fra 1. januar 2007.

Ændringerne følger principperne i BR's beslutning den 1. december 1997 om fordeling af udvalgsvederlag.

Bestemmelserne om vederlag til skatteankenævn er fastsat i Skatteministeriets bekendtgørelse nr. 1107 af 12. december 2003 af forretningsorden for skatteankenævn.

Udgifterne til vederlag mv. til BR-medlemmer har ifølge Økonomiudvalgets regnskab for 2006 udgjort 12,6 mio. kr. Betaling af vederlag til skatteankenævnets medlemmer er pr. 1. juli 2006 overgået til staten.

Vederlag til Folkeoplysningsudvalget indgår ikke beløbet, idet udgifterne hertil ikke bogføres i Økonomiudvalgets regnskab.

Formålet med undersøgelsen har været at efterprøve, at administrationen af udbetaling af vederlag er sket i overensstemmelse med de gældende regler, herunder at der er til-

rettelagt en hensigtsmæssig forretningsgang med en god intern kontrol, der sikrer korrekt beregning og udbetaling af vederlag.

Undersøgelsen har omfattet en stikprøvemæssig gennemgang af vederlagsudbetalinger i 2006 til BR-medlemmer, for så vidt ydelserne administreres af Økonomiforvaltningen. Udgifter til vederlag – bortset fra Folkeoplysningsudvalget – afholdt af andre forvaltninger, pensionsudbetalinger, godtgørelser mv. er således ikke omfattet af undersøgelsen.

Om udgifter til erstatning for dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste henvises til punkt b.

Vi har undersøgt, at de anvendte satser for vederlag er beregnet i overensstemmelse med reglerne i ovennævnte lovgrundlag. Vederlagssatserne er angivet som grundbeløb pr. 1. oktober 1997, jf. § 2, stk. 3, i vederlagsbekendtgørelsen. Reguleringssatser fremgår af Finansministeriets lønoversigt og regulering foretages årligt.

Gennemgangen af beregningen af satser har omfattet vederlagsbekendtgørelsen § 2, stk. 1 og 4, § 3, stk. 1, § 7, stk. 1, § 9, stk. 4 og 5, § 12, stk. 2 og § 19, stk. 1. Endvidere er gennemgået satserne for medlemmer af skatteankenævnet.

Det er påset, at de faste vederlag er reguleret med de gældende reguleringssatser.

Vi har endvidere gennemgået 12 personsager, der er repræsentativt udvalgt blandt borgmestre og menige medlemmer af BR med forskellige hverv. Det er undersøgt, at de udbetalte vederlag i 2006 er korrekte, og at der i sagerne foreligger fyldestgørende dokumentation, herunder at oplysning om pengeinstitut er forsynet med vederlagsmodtageres underskrift, samt påset at indberetningsblanketter til KMD er attesteret.

Vi har konstateret:

- Økonomiforvaltningens forretningsgang af februar 2002 er ikke ajourført i overensstemmelse med de organisationsændringer, der siden er sket i forvaltningen. Dette medfører uklarhed om opgave og ansvarsfordelingen mellem de enheder

(BR's Sekretariat, Center for HR og Center for Koncernservice), der er involveret i administrationen og udbetalingen af vederlag.

- Flere eksempler på fejlagtig beregning af satser, som har medført fejl i vederlagsudbetalinger af større eller mindre omfang. De fejlagtige vederlag er forelagt BR's Sekretariat med henblik på korrektion. Det er aftalt, at vi orienteres om resultatet af de foretagne korrektioner.
- Personsagerne forelå herudover veldokumenterede

b. Revisionsdirektoratet gennemførte efter aftale med Økonomiforvaltningen, Borgerrepræsentationens Sekretariat, en undersøgelse af udgifter til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste til Peter Schlüter - medlem af Borgerrepræsentationen.

Undersøgelsen omfattede udbetalinger i 2006 af erstatning for tabt arbejdsfortjeneste som selvstændig erhvervsdrivende.

Undersøgelse havde følgende konklusion:

Revisionsdirektoratet undersøgelse af den konkrete sag viste generelt, at kommunens udgifter til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste var blevet administreret i overensstemmelse med de gældende eksterne og internt fastsatte regelsæt.

Revisionsdirektoratet fandt dog – på grundlag af foreviste privatøkonomiske oplysninger – at det ikke kunne sandsynliggøres, at der som selvstændig erhvervsdrivende var lidt et tab af en sådan størrelsesorden som udbetalt.

Hvorvidt der bør ske regulering af de udbetalte erstatningsbeløb, er en administrativ/politisk beslutning. Efter direktoratets opfattelse måtte følgende kriterier indgå i overvejelserne herom:

- Borgerrepræsentationen har ikke fastsat krav til dokumentationen.
- Borgerrepræsentationens Sekretariat har derfor ikke fundet anledning til for selvstændig erhvervsdrivende at fastsætte specifikke krav for – som foreskrevet i Håndbogen – at kunne sandsynliggøre, at deltagelsen i det politiske arbejde har

medført et konkret indtægtstab, og oplyst herom fx ved valget af erstatningsordningen. Dokumentationen er således en erklæring fra BR-medlemmet.

- Reglerne for dokumentation for selvstændig erhvervsdrivende er ikke klare og entydige.
- At kommunen som arbejdsgiver er nærmest til at bære udgiften.

Revisionsdirektoratet anbefalede, at Økonomiforvaltningen indstillede til Økonomiudvalget og Borgerrepræsentationen, at der fastsættes specifikke krav til dokumentationen for udbetaling af erstatning for tabt arbejdsfortjeneste til medlemmer af Borgerrepræsentationen, der er selvstændig erhvervsdrivende.

Revisionsdirektoratet har haft drøftelser herom med Borgerrepræsentationens Sekretariat.

Økonomiforvaltningen har overgivet den konkrete sag til et advokatfirma.

Revisionsbemærkning

Revisionsdirektoratet finder det beklageligt, at Økonomiforvaltningen ikke har ajourført den skriftlige forretningsgang for udbetaling af vederlag til medlemmer af Borgerrepræsentationen, herunder har tilrettelagt en kontrol med korrekt anvendelse af satser og udbetaling af vederlag. Det foreslås, at forretningsgangen præciserer opgave- og ansvarsfordelingen mellem Borgerrepræsentationens Sekretariat, Center for HR og Center for Koncernservice, herunder ansvaret for at gældende bestemmelser implementeres i sagsbehandlingen. Endvidere bør der etableres en intern kontrol til sikring af korrekt beregning af vederlagssatser.

6. Revision af særlige regnskabsområder

6.1 IT-anvendelse

a. Risikoanalyser

I 2002 vedtog Borgerrepræsentationen et nyt Regulativ for IT-sikkerhed i Københavns Kommune.

I forbindelse hermed blev behandlingssikkerheden af persondata udvidet til også at omfatte IT-sikkerhed generelt, og der blev sat øget fokus på kommunens IT-ledelse og IT-anvendelse. I kommunens IT-sikkerhedspolitik, der samtidig blev vedtaget, lagde Borgerrepræsentationen bl.a. vægt på, at kommunen fremover fastlægger et højt sikkerhedsniveau med vidtgående krav til datasikkerhed og kvalitet.

Af IT-sikkerhedsregulativets kapitel 4 Grundprincipper for styring af IT-sikkerheden fremgår det bl.a., at IT-sikkerheden er et fælles anliggende for kommunens forvaltninger. Økonomiudvalget fører det overordnede tilsyn med og koordinerer sikkerhedsbestemmelserne i alle forvaltninger, og fastlægger det overordnede IT-sikkerhedsniveau for hele kommunen ud fra en risikovurdering i de enkelte forvaltninger.

Til brug herfor skal forvaltningernes ledelser bl.a. sikre, at der inden for hvert forvaltningsområde udarbejdes:

- En oversigt over samtlige anvendte IT-systemer i forvaltningen.
- En risikoanalyse af hele forvaltningens IT-anvendelse.
- En vurdering af forvaltningens IT-driftsmiljø.

Det daglige ansvar for opgaven varetages på vegne af overborgmesteren af Borgerrepræsentationens Sekretariat, der også varetager kommunens overordnede IT-sikkerhedsfunktion.

Ifølge revisionsbetænkningen for 2005, s. 86-88, anbefalede Revisionsdirektoratet, at Borgerrepræsentationens Sekretariat løbende følger op på samtlige områder af kommunens IT-sikkerhedsarbejde, herunder indsamler og vurderer forvaltningers risikovurderinger, så arbejdet med at fastlægge kommunens overordnede IT-sikkerhedsniveau kan påbegyndes.

Revisionsdirektoratet har i 2006 gennemgået risikoanalyserne af forvaltningernes IT-anvendelse. Analyserne, der er foretaget over de seneste par år, er foretaget samtidig med forskellige forvaltningsmæssige omstruktureringer.

Senest har dannelsen af Koncernservice, herunder en fælles IT-driftsenhed i Københavns Kommune, og strukturreformen haft sine indvirkninger. Og i forlængelse heraf har Borgerrepræsentationens Sekretariat igangsat et arbejde med at ajourføre kommunens IT-sikkerhedsregulativ.

Revisionsdirektoratet kan ud fra de gennemførte risikoanalyser konstatere, at nogle risikovurderinger alene har fokuseret på trusler mod forvaltningens informationsaktiver, og ikke samtidigt analyseret i hvilken udstrækning forvaltningens sikkerhedsforanstaltninger beskytter mod disse trusler.

Således havde kun 2 ud af de 7 forvaltninger både fået gennemført en trusselsanalyse (vurdering af trusler og deres konsekvens) og en risikoanalyse (vurdering af forvaltningens evne til at imødegå de vurderede trusler).

På denne baggrund er det Revisionsdirektoratets opfattelse, at det ikke er hensigtsmæssigt, at anvende risikoanalysernes resultater til brug for fastlæggelsen af det overordnede sikkerhedsniveau for Københavns Kommune. Opfattelsen støttes såvel af Borgerrepræsentationens Sekretariat som den i kommunen nylige dannelse af Koncernservice. Dette skal også ses i lyset den igangsatte proces med ændring af kommunens IT-sikkerhedsregulativ, hvor standardiserede krav til kommunens risikoanalyser forventes at blive indført.

Revisionsdirektoratet har løbende haft dialog med Borgerrepræsentationens Sekretariat om det videre arbejde med risikoanalyserne med hensyn til fastlæggelse af kommunens overordnede sikkerhedsniveau, som ifølge Borgerrepræsentationens mål skal være højt.

Efter direktoratets opfattelse, er Kommunens samlede IT-organisering og opgavefordeling efter dannelse af Koncernservice ændret så markant, at en fornyet vurdering af tidligere kortlagte risici er relevant.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet skal anbefale, at der snarest foretages en fornyet risikoanalyse af kommunens samlede IT-anvendelse, der både omfatter en vurdering af trusler og kommunens evne til at imødegå disse trusler. I denne forbindelse bør der være særlig fokus på at:

- Der for alle forvaltninger i kommunen, herunder også Koncernservice, anvendes samme risikovurderingsmodel, som skitseret i DS484:2005.
- De tidligere foretagne trusselsvurderinger anvendes som inspirationsgrundlag, idet disse vil kunne give information om områder, hvor der kræves særlig fokus fx områder med nøglepersonkonflikt, og områder hvor dokumentation og beskrivelser mangler.
- Koncernservice foretager en samlet risikovurdering (trussels- og risikoanalyse) af det samlede IT-driftsmiljø.
- Der forud for større organisatoriske ændringer specielt er fokus på risici for afgang af nøglemedarbejdere med tab af viden til følge.
- Der forud for etablering, eller ændringer af IT-systemer, foretages en risikovurdering for alle områder af kommunens anvendelse af dette informationsaktiv.
- Borgerrepræsentationens Sekretariat foretager en samlet vurdering af analyseresultaterne, eventuelt i samarbejde med Koncernservice, således at det overordnede sikkerhedsniveau for hele Københavns Kommunes IT-anvendelse kan fastsættes.

b. Revisorerklæringer

Ifølge Københavns kommunens IT-sikkerhedsregulativ § 17 om Systemansvar, har den systemansvarlige bl.a. ansvaret for et IT-systems funktionalitet, opbygning og anvendelse, og skal bl.a. sikre tilstrækkelig dataafgrænsning, funktionsadskillelse og nødvendige kontrolniveauer i forbindelse med systemudvikling og systemvedligeholdelse.

Proceduren for godkendelse af IT-systemets funktionalitet og opbygning, herunder sikkerhedsløsning, i forbindelse med udvikling, løbende vedligeholdelse og driftsafvik-

ling, skal fastlægges i en skriftlig aftale mellem systemleverandøren og den forvaltning, der har systemansvaret for det pågældende system.

Det fremgår endvidere af Borgerrepræsentationens Sekretariats paradigma for Københavns Kommunes aftaler om IT-sikkerhed, at aftaleparten årligt skal fremlægge en erklæring i overensstemmelse med Foreningen af Statsautoriserede Revisorers Revisionsstandard 3411, type B for henholdsvis driftsmiljøet (generelle IT-kontroller) og systemudvikling og vedligeholdelse (applikationskontroller).

Revisionsdirektoratet har bl.a. gennemgået revisorerklæringen "IT-sikkerhedskrav i relation til lønadministrationen for Københavns Kommune", som Økonomiforvaltningen har modtaget af KMD A/S, jf. punkt 5.8.4 i aftalen om varetagelse af lønadministrative opgaver.

Vi har haft fokus på i hvilken udstrækning Københavns Kommune har sikkerhed for, at KMD som IT-leverandør og udvikler/vedligeholder af IT-systemet har sikret, at løn-systemets funktionalitet og applikationskontroller er betryggende.

Vi har herunder vurderet, om den modtagne erklæring overholder kravene til en type B-revisorerklæring, jf. Revisionsstandard 3411, som kommunen, efter ovennævnte paradigma generelt forudsætter, at den systemansvarlige kræver af henholdsvis de leverandører, der udvikler og vedligeholder kommunens IT-systemer (applikationer) og de leverandører, der driftsafvikler IT-systemerne.

En type B-erklæring om applikationskontroller bør efter Revisionsdirektoratets opfattelse i overensstemmelse med Revisionsstandarden omfatte følgende to dele:

1. En beskrivelse af IT-leverandørens interne kontrol i og omkring den udviklede applikation, der normalt er udarbejdet af leverandørens ledelse, med henblik på at sikre, at:

- Der i den udviklede/vedligeholdte applikation er tilstrækkelige interne kontroller til sikring af fuldstændig, nøjagtig og rettidig behandling af stedfundne og godkendte transaktioner.
- Der er dokumentation for den i applikationen foretagne databehandling og de udførte programmerede kontroller, herunder dokumentation for at IT-systemets transaktions- og kontrolspor er intakt.
- De interne kontroller i og i tilknytning til applikationen modvirker at fejl opstår eller medvirker til, at fejl opdages og foranlediges korrigeret.

2. En erklæring fra en uafhængig revisor med en konklusion om at:

- Ovenstående beskrivelse er dækkende.
- Den interne kontrol hos IT-leverandøren er hensigtsmæssigt tilrettelagt til opnåelse af de angivne mål.
- De interne kontroller i applikationen er implementeret.
- De interne kontroller i applikationen fungerer effektivt på baggrund af resultaterne fra test af kontrollerne. I tillæg til konklusionen vedrørende funktionaliteten identificerer revisor de test af kontroller, der er udført, og de tilknyttede resultater.

Ovennævnte erklæring fra KMD's revisor indeholder ikke en beskrivelse IT-leverandørens interne kontrol i og omkring den udviklede applikation, men derimod en beskrivelse og vurdering af de generelle IT-kontroller og revisors konklusion lyder: "Det er vor opfattelse, at KMD i 2006 i alt væsentlighed har overholdt de krav til interne kontroller m.m. som er anført i det indledende afsnit."

Det fremgår af indledningen, at erklæringen forholder til følgende udsagn:

1. Det generelle kontrolmiljø er tilfredsstillende i forhold til system-, data- og driftssikkerheden.
2. Det generelle kontrolmiljø specifikt i relation til adgangskontrolsystemet er tilfredsstillende i forhold til system-, data- og driftssikkerheden.
3. Kontrolmiljøet i lønsystemet sikrer et fuldstændigt, nøjagtigt og korrekt datagrundlag.

4. Kontrolmiljøet i adgangskontrolsystemet sikrer et fuldstændigt, nøjagtigt og korrekt datagrundlag.
5. Procedurene for administrationen af lønsatser er tilfredsstillende, og at lønsatserne i systemet til enhver tid er i overensstemmelse med gældende overenskomster mv.
6. KMD's adgang til løndata (kundedata), herunder medarbejderoplysninger er tilfredsstillende begrænset.

Efter Revisionsdirektoratets opfattelse må nævnte erklæring derfor betragtes som en delvis type B-erklæring.

I den udstrækning der ikke positivt kan erklæres om kravene i nævnte Revisionsstandard, skal revisor oplyse hvilke konkrete forhold, der forårsager dette, og hvilke tiltag der skal etableres for, at kommunen kan opnå tilstrækkelig sikkerhed for anvendelsen af det pågældende IT-system.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet skal henstille, at kommunen for at opnå den fornødne grad af sikkerhed for de anvendte IT-systemers interne kontroller fremover sikrer, at kommunens IT-leverandører/databehandlere i de årlige type B-erklæringer for IT-systemernes applikationskontroller (interne kontroller) specifikt erklærer at:

- Der i applikationen er tilstrækkelige interne kontroller til sikring af fuldstændig, nøjagtig og rettidig behandling af stedfundne og godkendte transaktioner.
- Der er dokumentation for den i applikationen foretagne databehandling og de udførte programmerede kontroller, herunder dokumentationen for at systemets transaktions- og kontrolspor er intakt.
- De interne kontroller i og i tilknytning til applikationen modvirker at fejl opstår eller medvirker til, at fejl opdages og foranlediges korrigeret.

c. Kommunens licensstyring

Revisionsdirektoratet har på baggrund af sin assistance i en endnu ikke afsluttet licenssag fundet anledning til at gentage og supplere tidligere anbefalinger vedrørende kommunens generelle licenshåndtering og licensstyring.

Direktoratet anbefalede i revisionsbetænkningen for 2003, s. 18, følgende:

Det skal sikres, at alle forvaltninger løbende foretager en standardiseret registrering af licensanvendelsen i de enkelte forvaltningsområder, indeholdende identifikation af software (produkt-, type-, versionsnummer etc.) for hver softwareleverandør (Microsoft, Oracle, IBM etc.) samt identifikation af installations- og ibrugtagningstidspunkt. Sideløbende hermed skal det sikres, at samtlige forvaltningsområder løbende foretager en standardiseret samling af dokumentation for anvendte softwarelicenser, fx kopier af betalte fakturaer, licensbeviser, aftaler eller lignende.

Økonomiforvaltningen var enig i betragtningerne og ville tage initiativ til, at der blev tilvejebragt generelle retningslinier for kommunens licenshåndtering og licensstyring.

Følgende anbefaling skal bl.a. ses i lyset af etableringen af Koncernservice.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet anbefaler, at alene kommunens centrale IT-sikkerhedsfunktion i Koncernservice varetager den formelle kommunikation med softwareleverandører og kvalitetssikrer alle oplysninger til disse, herunder i forbindelse med fremtidige softwarelicens review samt fører en samlet journal over kommunikation og udveksling af data med pågældende leverandører. Det anbefales endvidere at:

- Kommunens overordnede sikkerhedsfunktion i sikkerhedspolitikken for kommunens samlede pc-netværk fastsætter, at installation af software på kommunens netværk fremover kun må foretages af Koncernservice, og i tæt samarbejde med kommunens overordnede sikkerhedsfunktion.
- Koncernservice fremover løbende foretager en registrering af licensanvendelsen fordelt pr. forvaltningsområde, indeholdende identifikation af installeret software (produkt-, type-, versionsnummer etc.) for hver softwareleverandør, og

identifikation af installations- og ibrugtagningstidspunkt for hver enkelt produktversion. Samtidig føres en journal, der indeholder dokumentation for de erhvervede softwarelicenser bl.a. betalte fakturaer, licensbeviser, indgåede aftaler/kontrakter o. lign. Til brug for kontrol af hvilket software, der er installeret på kommunens netværk, skal journalen være organiseret, så informationen umiddelbart kan dokumentere antallet af installeret software pr. softwareleverandør og produktversion.

- Den konkrete udmøntning af retningslinier for licenshåndtering og licensstyring på baggrund af anbefalingerne indføres i kommunens IT-vejledning eller i andet relevant regelsæt samt afpasses kommunens ændrede IT-organisering, herunder indgåelse af aftaler/kontrakter mellem kommunens IT-sikkerhedsfunktion og Koncernservice.

d. Opfølgning af tidligere omtalte forhold

Specifikations- og dokumentationskrav til IT-kontrakter

Ifølge revisionsbetænkningen for 2005, s. 18-19, fandt Revisionsudvalget, at Økonomiudvalgets besvarelse ikke indeholder en tilstrækkelig begrundelse for at afvise Revisionsudvalgets krav om, at specifikations- og dokumentationskrav til IT-kontrakter bliver indarbejdet i Kasse- og Regnskabsregulativets rammebilag.

Baggrunden for kravet var, at Revisionsdirektoratet tidligere havde været involveret i en sag om uafklarede kontrakt- og betalingsforhold mellem KMD A/S og den tidligere Skatte- og Registerforvaltningen.

Efter Revisionsdirektoratets opfattelse skulle Københavns Kommune fremover sikre, at KMD på begæring kunne fremskaffe en sædvanlig detaljeret dokumentation for de fremsendte regningskrav.

Som afslutning på sagen anmodede Revisionsdirektoratet om, at de ønskede specifikations- og dokumentationskrav indføres i Kasse- og Regnskabsregulativets rammebilag, så det blev sikret, at kravene fremover gøres gældende for kommunens leverandører på alle relevante områder, og at dette klart og fyldestgørende fremgår af aftalerne.

Økonomiudvalget har ikke kommenteret sagen ved sin midtvejsopfølgning af revisions-sager den 6. februar 2006 (56/2007).

Revisionsdirektoratet har i anledning af Økonomiforvaltningens efterfølgende opfølgning af sagen primo 2007, drøftet den konkrete udmøntning af direktoratets anbefalinger med forvaltningen.

Økonomiforvaltningen har herefter taget initiativ til at tilføje følgende i Rammebilaget Intern kontrol generelt som afsnit: 2.4.5 Specifikations- og dokumentationskrav til leverandørkontrakter.

"Formål

Formålet er at sikre, at leverandøren på begæring kan fremskaffe en sædvanlig detaljeret dokumentation for det fremsendte regningskrav.

Forvaltningerne sikrer, at specifikations- og dokumentationskrav er en fast bestanddel af aftalerne mellem Københavns Kommune og leverandøren.

Specifikations- og dokumentationskravene skal udformes således, at leverandøren på begæring kan fremskaffe en sædvanlig detaljeret dokumentation for de fremsendte regningskrav, fx uddrag af timeregistrerings- og /afregningssystem, jf. i øvrigt principperne i Indenrigs- og Sundhedsministeriets vejledning om omkostningskalkulation udsendt til kommuner og amtskommuner i april 2003."

Kommentar

Ændringen af Rammebilaget skal i overensstemmelse med Kasse- og Regnskabsregulativet godkendes af Økonomiudvalget.

Når det er sket, er sagen efter Revisionsdirektoratets opfattelse afsluttet på en tilfredsstillende måde.

6.2 KØR (Københavns Kommunes Økonomi- og Ressourcestyringssystem)

Vi har gennemgået 50 bilag udvalgt fra bogføringen på art 2.9, Øvrige varekøb og art 4.9, Øvrige tjenesteydelser mv. i organisationerne 11030 Center for Økonomi, 11035 Center for Byudvikling, 11040 Center for Borgerservice og 11045 Center for Koncernservice. Revisionen har omfattet udgifter på ca. 98 mio. kr.

Vi har kontrolleret at:

- Bilagene er attesteret og anvist i overensstemmelse med anvisningshierarkiet.
- Bogføringen er foretaget på rette konti.
- Kommunens indkøbsaftaler er benyttet herunder, at der er taget højde for bestemmelserne om EU-udbud i tilfælde, hvor dette er krævet.

Vi har konstateret følgende:

- Udgifter er anvist af medarbejdere, der ifølge anvisningshierarkiet ikke har bemyndigelse hertil.
- Udgifter er anvist af medarbejdere, der ikke er oprettet i anvisningshierarkiet.
- Udbetalinger (3) på i alt 8,7 mio. kr. er anvist af medarbejdere, som ikke er bemyndiget til at anvise beløb af den pågældende størrelse.
- Af en kreditnota på i alt 2,5 mio. kr. er 0,8 mio. kr. først betalt ved modregning i ny faktura efter 3 måneders forløb. Leverandøren burde have været anmodet om indbetaling tidligere, jf. forretningsgangen "Kreditnotaer – hvordan skal de håndteres?"
- I en aftale mellem Økonomiforvaltningens 11. kontor og Capacent A/S om assistance til oprydningsprojektet efter Accenture var afsat en budgetramme på 2.450.000 kr., som var specificeret i timesatser for hver type af konsulentydelse. Endvidere var aftalt en rabatsats på grundlag af det samlede honorar. Vores stikprøve har omfattet 6 fakturaer med en samlet udgift på 2,3 mio. kr. Aftalen overstiger EU's tærskelværdi for 2006, og aftalen burde derfor have været i EU-udbud.

- Forvaltningen havde ikke foretaget noteringer eller modtaget dokumentation om forbrugte konsulenttimer. Det er således ikke dokumentation for, at der er ydet konsulentbistand i overensstemmelse med de betalte konsulenttimer.
- Forvaltningen har ikke kontrolleret, om den aftalte rabat var korrekt fratrukket fakturaerne.

Revisionsbemærkning

Revisionsdirektoratet finder det beklageligt, at bestemmelserne om EU-udbud ikke har været overholdt i et tilfælde om konsulentbistand. Det foreslås, at den interne kontrol tilrettelægges, så det sikres, at aftaler om tjenesteydelser over EU's tærskelværdi behandles i overensstemmelse med gældende regler.

7. Opfølgning af større undersøgelser

7.1 Merudgifter til renovering af Øbro-hallen

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 17, blev oplyst status i sagen om Merudgifter til renovering af Øbro-hallen. Revisionsudvalget henstillede i sine afgivelsesbemærkninger til særberetningen herom af 7. august 2003 til Borgerrepræsentationen, at Økonomiudvalget skulle drage omsorg for udarbejdelsen af en generel vejledning om, hvorledes forvaltningerne kan planlægge og udføre deres forudsatte tilsyn og andet tilsvarende controllingarbejde, så der sikres en bedst mulig budgetopfølgning i årets løb.

Ifølge Økonomiudvalgets opfølgning af 6. februar 2007 (ØU 56/2007), hvor der henvises til Økonomiforvaltningens statusredegørelse fremgår det, at en controllingpjece er sendt til Revisionsdirektoratet i juni 2006.

Revisionsdirektoratet skal hertil oplyse, at et udkast til en pjece om controlling i Københavns Kommune i august 2006 blev drøftet med Økonomiforvaltningen. Der blev i denne forbindelse aftalt enkelte justeringer til udkastet, herunder at pjecen skulle suppleres med praktiske eksempler på tilrettelæggelse af controllingopgaver i forvaltningerne.

Revisionsdirektoratet har primo juni 2007 modtaget et nyt udkast til pjece om controlling til udtalelse.

Kommentar

Revisionsdirektoratet forventer, at pjecen om controlling i Københavns Kommune kan udsendes til forvaltningerne snarest efter, direktoratet har meddelt sine kommentarer.

7.2 Styringen af Københavns Brandvæsen

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 28-67, blev der redegjort for resultatet af en af Revisionsdirektoratet foretaget større undersøgelse vedrørende styringen i Københavns Brandvæsen.

Revisionsdirektoratet fremsendte undersøgelsen til Økonomiudvalget ved revisionsprotokollat af 30. juni 2006.

Protokollatet om undersøgelsen blev først behandlet af Økonomiudvalget den 7. november 2006.

På baggrund af undersøgelsens konkrete anbefalinger har Brandvæsenet og Økonomiforvaltningen udarbejdet en handlingsplan for effektueringen af anbefalingerne.

Handlingsplanen blev godkendt på Økonomiudvalgets møde den 7. november 2006 med henblik på iværksættelse.

Økonomiudvalget besluttede samtidig, at Økonomiforvaltningen senest 1. juli 2007 skal give en status på de igangsatte aktiviteter til Økonomiudvalget.

Kommentar

Revisionsdirektoratet vil med henblik på en fortsat orientering af Revisionsudvalget afvente denne status.

7.3 Torkil Lauesens overgang fra ansættelse i jobtræning

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 67-84, fandt Revisionsudvalget det i sagen om Torkil Lauesens overgang fra ansættelse i jobtræning stærkt beklageligt, at Økonomiforvaltningen som øverste myndighed på personaleområdet ikke havde udsendt klar og fyldestgørende vejledning om offentlig stillingsopslag.

Revisionsudvalget har anmodet Revisionsdirektoratet om at blive holdt underrettet om resultatet af Økonomiforvaltningens implementering af Revisionsdirektoratets anbefalinger.

Borgerrepræsentationen har den 16. november 2006 (BR 616/06) godkendt – på baggrund af Økonomiudvalgets indstilling, at der til kommunens forvaltninger sendes "Notat om opslag af ledige stillinger" og "Notat om opbevaring af personalesager". Notaterne er sendt til forvaltningerne med cirkulære nr. 16/2006 af 30. november 2006 som en præcisering og indskærpelse af gældende regler.

Kommentar

Revisionsdirektoratet finder, at sagen er afsluttet på en tilfredsstillende måde.

7.4 Kommunens kontrakt- og aftaleforhold på decentralt niveau

I sagen om kommunens kontrakt- og aftaleforhold på decentralt niveau i revisionsbetænkningen for 2005, s. 312-366, noterede Revisionsudvalget med tilfredshed, at Økonomiudvalget og de stående udvalg var enige i Revisionsdirektoratets mange anbefalinger til styrkelse af kommunens forvaltning af kontrakter og aftaler.

Revisionsudvalget har anmodet Revisionsdirektoratet om at blive holdt orienteret om resultatet af sagens opfølgning.

Økonomiudvalget har i sin opfølgning af 6. februar 2007 (ØU 56/2007) henvist til forvaltningen statusredegørelse. Det fremgår heraf, at det nye kontor for aftalestyring og kontraktindgåelse i Koncernservice vil have ansvaret for alle aspekter af kommunens forhold inden for udbuds- og aftaleret og kommunens indkøbsaftaler. Dette kontor forventes derfor gennem centraliseringen af aftaleområdet at arbejde med de af Revisionsdirektoratet anbefalede tiltag. Kontoret forventedes etableret pr. 1. april 2007.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet skal til brug for orientering af Revisionsudvalget om opfølgningen af sagen om kommunens kontrakt- og aftaleforhold på decentralt niveau bede oplyst, om kontoret er blevet etableret som forventet, herunder bemanningen og de uddannelsesmæssige kompetencer

7.5 Kommunens udgifter til gaver givet af borgmestre

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 366-404, er omtalt sagen om kommunens udgifter til gaver givet af borgmestre. Revisionsudvalget afgav en foreløbig udtalelse til brug for Økonomiudvalgets behandling af sagen. Det fremgik heraf bl.a., at Revisionsudvalget fandt anledning til at indskærpe overholdelsen af Økonomiforvaltningens retningslinier – de nuværende retningslinier bør suppleres, og i arbejdet med at gøre dette, skal de af Revisionsdirektoratet stillede ændringsforslag indgå. Da der ikke fremkom nye oplysninger i sagen i forbindelse med behandlingen i Økonomiudvalget og i Borgerrepræsentationen har Revisionsudvalget henholdt sig til den foreløbige udtalelse, herunder indskærpelsen af Økonomiforvaltningens ændrede retningslinier.

Revisionsudvalget har anmodet Revisionsdirektoratet om at blive holdt orienteret om resultatet af sagens opfølgning.

Økonomiudvalget har i sin opfølgning af 6. februar 2007 (ØU 56/2007) henvist til forvaltningen statusredegørelse. Det fremgår heraf, at Center for Økonomi i november 2006 har fået ansvaret som tovholder på regelændringen, og at et nyt regelsæt forventes færdigt 1. halvår 2007.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet skal til brug for orientering af Revisionsudvalget om opfølgning af sagen om kommunens udgifter til gaver givet af borgmestre bede oplyst, hvornår et nyt regelsæt forventes udsendt til forvaltningerne.

7.6 Særberetning om Københavns Kommunes generelle økonomistyring

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 405-407, blev der redegjort for en særberetning til Borgerrepræsentationen om Københavns Kommunes generelle økonomistyring.

Særberetningen blev behandlet af Økonomiudvalget den 19. september 2006.

Økonomiudvalget besluttede at tage Revisionsudvalgets afgivelsesbemærkninger til Revisionsdirektoratets særberetning om Københavns Kommunes generelle økonomistyring til efterretning.

Økonomiudvalget besluttede også at anbefale over for Borgerrepræsentationen, at Revisionsberetningen og de af Økonomiudvalget besluttede foranstaltninger tages til efterretning.

Borgerrepræsentationen tog Økonomiudvalgets beslutning til efterretning på et møde den 12. oktober 2006.

Det fremgår af Økonomiudvalgets beslutning den 6. februar 2007 i forbindelse med midtvejsopfølgningen på revisionsprotokollater, at Økonomiforvaltningen forventes at have afsluttet en opfølgning på undersøgelsen medio juni 2007.

Revisionsbemærkning

Revisionsdirektoratet finder det utilfredsstillende, at Økonomiudvalget medio juni 2007 ikke har modtaget en opfølgning på særberetningen om kommunens generelle økonomistyring.

7.7 Byggesagsgebyrer i Byggeri og Bolig

I revisionsbetænkningen for 2005, s. 305-306, blev der redegjort for resultatet af sagen om Byggesagsgebyrer i Byggeri & Bolig.

Revisionsudvalget henstillede, at Økonomiudvalget fastsætter nærmere retningslinier for kommunens indtægtsadministration, herunder om hjemmelsgrundlag, kalkulationer og takststørrelse.

Anbefaling

Revisionsdirektoratet er blevet inddraget i de indledende stadier i udarbejdelsen af retningslinierne for kommunens indtægtsadministration og skal til brug for en orientering af Revisionsudvalget bede oplyst, hvornår retningslinierne forventes færdige.

8. Andre opgaver

8.1 Revisorerklæringer

Direktoratet har i 2006 afgivet revisorerklæring på følgende regnskabsopgørelser:

- Regnskabsopgørelse for BSR Interreg III Baltic Metropolises Innovation Strategy for perioden 1. januar 2006 - 30. juni 2006.
- Regnskabsopgørelse for Interreg III A Øresundsregionen – Øresundsoverblik 1. del og 2. del 2006.
- Regnskabsopgørelse for Interreg III A Øresundsregionen – UddannelsesPortalenØresund 2006.
- Regnskabsopgørelse for EU-Projekt, URBACT Partners for action 1. del 2006
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration – Regnskab for projekt "Brug folkeskolen".
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration – Regnskab for projekt "Born Global"
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration – Regnskab for projekt "IT i byfornyelsen".
- Regnskabsopgørelser for 2004, 2005 og 1. halvår 2006 af sociale medarbejderpensioner.
- Regnskabsopgørelser for 2003, 2004 og 2005 over statens tilskud til lærerpensioner
Revisionspåtegningen på sidstnævnte opgørelser indeholder et forbehold. Der henvises herom til pkt. 3.4 i nærværende revisionsprotokollat.

8.2 Rådgivning

Revisionsdirektoratet har deltaget i drøftelse af eller ydet rådgivning/assistance i følgende sager:

- Københavns Kommunes Adobe licensreview 2006.
- Kommunens Regnskabsdirektørens beretning for 2006.
- Ændring af Rammebilag Intern kontrol generelt med hensyn til specifikations- og dokumentationskrav til IT-kontrakter.
- Generelle retningslinier for anvendelse af KMD-lønssystemet (foreligger endnu ikke).
- Borgerrepræsentationens Sekretariats årlige beretning for IT-sikkerheden i Københavns Kommune med hensyn til risikoanalyser af IT-anvendelsen.

REVISIONSDIREKTORATET FOR KØBENHAVNS KOMMUNE

22. juni 2007

Tommy Jacobsen

/Majbrit G. Larsen